LAISVĖ
Weekly
102-02 Liberty Ave.
Ozone Park, N. Y. 11417
Telephone: 641-6887
Area Code 212

Entered as second class matter at the Post Office of Jamaica, N. Y., under the Act of March 3, 1879.

LAISVĖ

THE LITHUANIAN WEEKLY

LAISVĖ—LIBERTY
Savaitinis
Jungtinėse Valstijose $12.00
Kanadoje $15.00
Kitur užsienyje $15.00
Pavienio egzemploriaus kaina 25 centai

PRICE 25 c.

NO. 44 ★ ★ ★ ★ ★ ★ PENKTADIENIS, SPALIO [OCTOBER] 31, 1980 OZONE PARK, N. Y. 11417 ★ ★ ★ ★ ★ ★ 69-IEJI METAI

KRISLAI

"Laisvės" 70 m. jubiliejaus minėjimas
Moterų Tarptautinės Demokratinės Federacijos deklaracija
Prezidentiniai rinkimai antradienį
Mūsų sveikata
Likviduojamos lietuviškos bažnyčios
Nepamirškime vajaus

IEVA MIZARIENĖ

Praėjusiame "Laisvės" Bendrovės direktorių posėdyje nutarta šaukti sekančių metų dalininkų suvažiavimą balandžio 19 d. Po suvažiavimo bus koncertas ir banketas, kuriame galėsime iškilmingai paminėti savo laikraščio 70-mečio jubiliejų. Direktoriai planuoja kviesti solistų iš Lietuvos, numatoma išleisti albumą, kuriame atsispindės mūsų 70-ies metų "Laisvės" veikla.

□

Moterų Tarptautinė Demokratinė Federacija reikalauja neatidėliojamai išlaisvinti visus politinius kalinius Pietų Afrikoje ir Namibijoje. Savo deklaracijoje moterys sako, kad šios dvi šalys, globojamos imperialistinių šalių, papildo kriminalystes ne tik prieš Pietų Amerikos ir Namibijos žmones, bet ir prieš Angolos.

□

Antradienį bus išrinktas JAV prezidentas ateinantiems keturiems metams. Net ir komercinė spauda pripažįsta, kad prospektyvai nekokie. Sako, iš dviejų didžiųjų partijų kandidatų pasirinkimas tik toks: už kurį iš dviejų blogybių balsuoti. Bet, ar reikia balsuoti už bent vieną jų, juk yra ir kitų partijų kandidatų. Prieš ėjimą į būdelę balsuoti gerai pagalvokime.

□

Valdžios tyrinėjimai parodo, kad JAV 26.6 milijonų žmonių neturi jokios nemokamos medikalės pagalbos.

Mūsų šalis taip pat dar nepavydėtinai pasižymi. JAV yra viena iš dviejų svarbių kapitalistinių šalių, kurioje nėra jokios valdiškos sveikatos sistemos. Antroji šalis—tai Pietų Afrika, kurioje vyrauja rasizmas.

□

Sausio 1 d. bus uždaryta Angelų Karalienės lietuviška bažnyčia Brooklyne, gyvavusi net 92 metus. Parapijiečiai gavo klebono pranešimą. Jie prašomi prisidėti prie kitų parapijų—viena Brooklyne prie North 5-osios gatvės, kita Maspethe. Rašoma, kad jau per kelis metus toje bažnyčioje nėra buvę nei vienų lietuviškų krikštynų nei vedybų! Parapijos kunigai—Petrauskas ir Pikturna išeina į pensiją.

Ką gi dabar kaltinsime už lietuviškos bažnyčios Amerikoje uždarymą?

□

Kol dar neužėjo žiemos šalčiai, padirbėkime sukelti $20,000 "Laisvės" vajaus fondui. Taip pat paieškokime naujų skaitytojų. Pasekime Detroito Stefanijos Masytės, St. Petersburgo Povilo Aleknos ir Miami, Floridoj Natalijos Iešmantienės bei New Yorko Nelės Ventienės ir Aleko Mitchell pavyzdžiais!

Beje kanadiečiai taipgi nesnaudžia. Vancouveriečiai, torontiečiai, montrealiečiai ir windsoriečiai jau gana gerai vajui išsijudino. Sveikiname!

ATLIKITE PILIEČIŲ PAREIGAS—DALYVAUKITE LAPKRIČIO 4 BALSAVIMUOSE

Tarybų Sąjungos ekonominiai pasiekimai

Maskva. — Spalio 21 d. savo pranešime Komunistų partijos Centro Komitetui Tarybų Sąjungos prezidentas ir tos partijos gen. sekretorius Leonidas Brežnevas pareiškė, kad padarytas naujas didelis žingsnis į priekį visame šalies ekonomijos vystyme ir sprendžiant didžiulius ir svarbius socialinius uždavinius. Jo žodžiais, sekantis penkmečio planas, vienuoliktasis iš eilės, apimantis 1981-1985 metus, užimsiąs garbingą vietą tarybinių žmonių heroiškų pasiekimų sąraše.

Bendro ekonominio vystymosi pagerėjimo dėka pakilo darbo žmonių gyvenimo lygis. Per pastaruųjų penkerių metų laikotarpį pusantru bilijonu rublių daugiau investuota į namų statybą, nei buvo numatyta. Dabar apie 80 proc. miesto gyventojų turi atskirus butus. Panašiai bus sprendžiamas gyvenamųjų patalpų klausimas ir ateinančiame penkmetyje.

Tuo tarpu, kai kapitalistiniame pasaulyje dideliu mastu užsidarinėja pramonės įmonės, Tarybų Sąjungoje išdygo 1,200 naujų fabrikų ir įmonių. Šalis turi galingą ekonominį, mokslinį ir techninį potencialą ir aukštų kvalifikacijų specialistų.

Specialų dėmesį Brežnevas skyrė žemės ūkio ir pramoninių prekių klausimui, nuo kurio išsprendimo pareina šalies gyventojų gerbūvis. Jis betgi įspėjo, kad tų problemų rišimas turi būti vykdomas pagal gerai paruoštas programas, daugeliui šakų dirbant išvien.

Kalbėdamas apie energijos gamybą, jis nurodė, kad dujų produkcija įgauna specialios reikšmės. Jis pabrėžė reikalą paruošti planus išvystyti naftos ir dujų pramonei vakariniame Sibire, kur esama nepaprastai daug tų gamtos turtų.

Kritiškai vertindamas pereito penkmečio pasiekimus, Brežnevas nurodė ir sritis, kur reikia pasitempti. Reikalinga, jis kalbėjo, patobulinti darbo ir gamybos organizavimą kolūkiuose ir valstybiniuose ūkiuose, sustiprinti kadrų atsakingumą, išvystyti darbo iniciatyvą. Jis taip pat kritikavo visos eilės pramoninių prekių kokybę bei jų tiekimą.

Užsienio kapitalistinė spauda, palikdama nuošalyje Tarybų Sąjungos pasiektus ekonominius laimėjimus, nusitvėrė faktą, kad šiemetinis žemės ūkio derlius buvęs "prastas". Tačiau ką ji pamiršo, tai—kad tas "menkas" metinis derlius šiame penkmetyje (1976-1980) pasiekė 200 milijonų tonų pirmą sykį Tarybų Sąjungos istorijoje. Ir dar priedui—šalies pajamos padidėjo 3.8 proc., lyginant su 1979 m., ir kad darbininkų, tarnautojų ir kolūkiečių pajamos padidėjo šiemet 3 proc.

Tarybinis parlamentas posėdžiauja

Vaizdas laike Tarybų Sąjungos Aukščiausios Tarybos [parlamento] susirinkime, įvykusiame spalio 25 d. Kremliaus salėje. Kaip žinia, Aukščiausioji Taryba susideda iš 1,500 deputatų [atstovų], visų penkiolikos respublikų liaudies išrinktų. Jos įeina ir Tarybų Lietuvos deputatai.

Didžiausia demonstracija prieš atominius ginklus

Kovotojai už taiką—prieš branduolinį ginklavimąsi. Penki japonai budistų vienuoliai New Yorke. Prieš atvykdami į JAV, jie pėsti keliavo iš Tokyo į Hiroshimą, po to lankėsi Airijoje ir Anglijoje.

London. — Spalio 26 d. daugiau kaip 50 tūkstančių žmonių demonstravo prieš atominius ginklus. Minia pradėjo žygiuoti iš Hyde Park per miesto centrą ir susirinko Trafalgar aikštėje, kur darbietis parlamento narys Tony Benn ir eilė kitų kalbėtojų reikalavo, kad D. Britanija panaikintų savo branduolinių ginklų arsenalą. Benn pabrėžė, kad atominių ginklų lenktynės greičiau prives prie karo, negu kad nuo jo apsaugos. Jis kaltino vyriausybę, kad ji baimina dėl atominio puolimo, norėdama nukreipti žmonių dėmesį nuo savo vidaus politikos nesėkmės.

Ši protesto demonstracija buvo pati didžiausia nuo 1960 m., kada buvo protestuojama prieš atomines bombas. Minioje buvo daug jaunimo.

Dar prieš šią pereitos savaitės demonstraciją, TV programoje kalbėjęs darbiečių progresyvus vadas, kandidatas į darbiečių vadovybę, Michael Foot buvo pareiškęs, kad, jeigu jis būtų išrinktas ministru pirmininku, jis visas raketas pasiųstų atgal į JAV.

Viltys ir gandai

Washington. — Tuo tarpu, kai vis labiau artėja JAV prezidentinių rinkimų diena, Amerikoje ir Irane vėl pagyvėjo JAV ambasados tarnautojų paleidimų klausimas. Jau tuoj bus ištisi metai, kai jie ten tebelaikomi.

Pereitą savaitę tos viltys, kad jie būsią tuoj, gal dar prieš rinkimus, paleisti vėl išsisklaidė. Iš Irano ateinančios žinios sako, kad parlamentas nesutaria ir beveik teigiama, kad ajatola Khomeini sutiksiąs juos išleisti tik po rinkimų Amerikoje. Sako, nenorima padaryti įtakos į rinkimus, nors politiniai komentatoriai aiškina, jog Iranas būtų labiau linkęs, kad būtų išrinktas Carteris, o ne Reagan.

New York. — Metropolitan Opera, kuri dėl orkestrantų streiko, buvo paskelbusi, kad nebedirbs šį sezoną, dabar skelbia, kad naujasis pastatymų sezonas prasidės lapkričio 17 d. Su orkestro narių unija susitarta dėl atlyginimų pakėlimo ir dėl darbo laiko—bus dirbama tik keturias dienas per savaitę.

Pagalba nukentėjusiems

Alžyras. — Spalio 15 d. čia gauta didelė siunta medikamentų, medicinos instrumentų, audinių ir palapinių, kurios specialiais lėktuvais buvo atskraidintos iš Maskvos. TSRS Raudonasis kryžius ir Raudonojo pusmėnulio draugija pasirūpino šiais reikmenimis ir jos pasiuntė Tel Asnamo miesto gyventojams, nukentėjusiems nuo žemės drebėjimo.

Mieste dar tebevyksta gelbėjimo darbai. Kartu su alžyriečiais dirba ir šimtai Tarybų Sąjungos gydytojų. Dar neseniai buvo atrasti šeši asmenys, kurie beveik dvi savaites išgyveno po griuvėsiais, maitindamiesi tik limonadu. Jie žemės drebėjimo metu, spalio 10 d., buvo kavinėje ir, griūvant pastatams, tapo nugremsti į rūsį, kur buvo laikomi vaisvandeniai.

Naujas premjeras

Nikolai A. Tichonov

Maskva. — Aukščiausioji TSRS Taryba priėmė buvusio premjero Aleksiejaus Kosigino atsistatydinimą ir naujo premjeru paskyrė buvusį Kosigino pavaduotoją Nikolajų Tichonovą. Kosiginas pasitraukė dėl nesveikatos. Pastarųjų kelerių metų laikotarpyje jis pergyvenęs keletą širdies smūgių. Jam dabar 76 m. amžiaus.

Naujasis premjeras yra 75 m. amžiaus, kilęs iš Ukrainos, baigęs Dniepropetrovsko Metalurgijos institutą, kaip inžinierius ir partijos veikėjas dirbęs sunkiosios pramonės srityje. 1960 m. buvo paskirtas Valstybinės Ekonominės Tarybos pirmininko pavaduotoju, 1963 m.—Valstybinės Planavimo Komisijos pirmininko pavaduotoju, o nuo 1965 m. iki šiolei darbavosi kaip ministro pirmininko pavaduotojas.

Suardė nacių mitingą

Evanston, Ill. — Jungtinėmis jėgomis žydai, afro-amerikiečiai ir kiti antifašistai nutraukė nacių vieneto organizuotą mitingą šiame Chicagos priemiestyje. Tai jau trečias nepavykęs nacių mitingas pastarąjį mėnesį Chicagos priemiesčiuose. Anksčiau antifašistiniai veikėjai panašiai susidorojo su naciais Berwyn ir Oak Park vietovėse.

150 tūkstančių parašų už mirties bausmės panaikinimą

United Nations. — Londone, Anglijoje, savo centrą turinti tarptautinė organizacija Amnesty International čia pranešė, kad Jungtinėms Tautoms spalio 22 d. įteiktame rašte daugiau iš 100 kraštų žinomi politikai, mokslininkai, menininkai, rašytojai ir religinių bei visuomeninių organizacijų veikėjai prašo imtis tarptautinės akcijos panaikinti mirties bausmei.

Per 600 pasaulio parlamentų narių, per tūkstantį medikų, apie 70 teisėjų ir tūkstančiai kitų įžymybių yra tarp tų 150 tūkstančių parašų, kuriuos Amnesty International surinko per visą pasaulį. Savo parašus padėjo šeši dabartiniai premjerai: Falldin—Švedijos, Jorgensen—Danijos, Koivisto—Suomijos, Kreisky—Austrijos, Schmidt—Fed. Vokietijos ir Trudeau—Kanados.

Iš buvusių premjerų pasirašė Whitlam—Australijos, Tindemans—Belgijos, Desai—Indijos ir Brandt—Fed. Vokietijos.

Tame tarpe taip pat yra buvęs Venezuelos prez. Carlos Andres Perez, Fed. Vokietijos prez. Walter Scheel ir Islandijos prez. Kristjan Eldjarn.

Taip pat savo parašus padėjo Philip Potter, World Council of Churches gen. sekretorius, princas Sadruddin Aga Khan, buvęs Jungt. Tautų Pabėgėlių komisaras, Vijaya Lakshmi Pandit, buvusi Jungt. Tautų Generalinės Asamblėjos pirmininkė, Hortensia Bussi de Allende, buvusio Čilės prez. našlė.

Pridedamame rašte nurodoma, kad mirties bausmė nesuderinama su pagrindinėmis žmogaus teisėmis—teisėmis gyventi ir būti apsaugotam nuo žiaurios ir nežmoniškos ar žeminančios bausmės.

Amnesty International pakartotinai yra apeliavusi į Jungtines Tautas dėl mirties bausmės panaikinimo. Šiemet balandžio mėn. JT Ekonominei ir Socialinei Tarybai ji buvo pareiškusi, kad mirties bausmė niekados neatbaido nuo susikaltimo labiau nei kitos bausmės ir kad daugiausia dėl tokių įstatymų nukenčia varguoliai ir kad daugelyje kraštų ta bausmė naudojama politinei, rasinei, religinei ir etninei priespaudai. Jau nuo balandžio mėn. iki šiol pasaulyje mirties bausmė įvykdyta 700 asmenų.

PREZIDENTINIŲ KANDIDATŲ DEBATAI

Cleveland, Ohio. — Spalio 28 naktį įvyko dviejų prezidentinių kandidatų debatai. Debatavo dabartinis prezidentas Jimmy Carter, demokratas su republikonų kandidatu Ronald Reagan, buvusiu Californijos gubernatorium.

Debatus perdavė trys didieji televizijos kanalai ir radijas. Keturių žurnalistų klausinėjami dabatuotojai pasisakė Amerikos vidaus ekonominės politikos ir nacionalinio saugumo klausimais.

Carteris pareiškė, kad tarp jiedviejų svarbiausias skirtumas esąs dėl Amerikos ginklavimosi ekonominių klausimų.

Politinių komentatorių manymu, šie debatai neparyškino debatų laimėtojo. Abudu kandidatai buvę savo vietoje. Carteris imponavęs savo statistine atmintim, o Reaganas—ramia maniera.

Manoma, kad televizijos žiūrovų ir radijo klausytojų buvo tarp 65 ir 100 milijonų, kur kas daugiau negu paprastai dalyvaujama balsavimuose.

Debatus sponsoravo League of Women's Voters.

Suez. — Egipto prez. Anwar Sadat atidarė 140 mil. dol kaštavusį virš trijų mylių ilgio tunelį automobiliams, kuris iškastas po Suezo kanalu.

Kovotojai prieš fašizmą Amerikoje nenuilstamai kovoja. Čia vaizdas iš pereitą šeštadienį Uniontown, Pa., kur buvo susirinkę apie 400 žmonių protestuoti prieš Ku Klux Klaną.

LAISVĖ LITHUANIAN WEEKLY

PUBLISHED BY THE LITHUANIAN COOPERATIVE PUBLISHING SOCIETY, INC.

Published Fridays, except in case of holidays

102-02 LIBERTY AVENUE, OZONE PARK, N. Y. 11417

Entered as second class matter at the Post Office of Jamaica, N. Y.

Established April 5, 1911

ANTHONY BIMBA, Editor in chief

EVA T. MIZARA, Editorial Assistant & Business Manager

SUBSCRIPTION RATES:

United States, per year $12.00	United States, per 6 months . . . $6.50
Canada, Lat. Amer., per year . $15.00	Canada, Lat. Amer., 6 months . $8.00
Foreign countries, per year . . . $15.00	Foreign countries, 6 months . . . $8.00

Kam naudingas Irano-Irako konfliktas

Amerikos spauda, televizija ir radijas ragina Washingtono administraciją pasinaudoti Irano-Irako konfliktu ir įvykdyti intervenciją Persų įlankos rajone. Vakarų propaganda susirūpinusi, kad prezidentas galįs pavėlinti ir netekti "geros progos" Amerikos įsitvirtinimui Viduriniuose Rytuose, o tai esą padėtų Vakarams be pertrūkio apsirūpinti nafta.

Irano-Irako konfliktas įgavo platų pobūdį. Į kautynes buvo įtraukti stambūs kariniai junginiai, tankai, aviacija, artilerija, karo laivai. Abiejose valstybėse jau spėta padaryti nuostolių, kurie nieko gero nežada nei Iranui, nei Irakui. Kita vertus, Washingtonas, kuris pastaruoju metu "argumentuotai" triukšmauja apie "nestabilumą" Persų įlankos rajone, tik ir laukia, kada pakankamai bus sudrumstas vanduo, kad Pentagonas galėtų eiti žvejoti—"stabilizuoti" padėties.

Kaip žinoma, Pentagonas jau seniai ruošiasi šiam žingsniui. Persų įlankoje suburta iki šiol neregėta armada. Į kautynes pasiruošusios stoti "greito reagavimo pajėgos", kurios yra Indijos vandenyno rajone įsteigtose JAV karinėse bazėse. Žodžiu, Irano ir Irako konfliktas yra pavojingas ir vienos ir kitos šalies suverenumui, nacionalinio išsivadavimo judėjimui šiame rajone apskritai, nes dabartinė padėtis ne tik alina kariaujančias valstybes, bet kelia grėsmę taikai ir saugumui, ruošia dirvą galimai Amerikos agresijai "padėties stabilizavimo" pretekstu.

JAV labai suinteresuotos Persų įlankos rajonu, nes pastarieji dešimtmečiai Amerikos imperializmui čia sudavė skaudžius smūgius vieną po kito. 1958 metų liepos revoliucija Irake atvedė šalį į didelius pertvarkymus, kurie turėjo įtakos ne tik pačiam Irakui. Nepaisydama Vakarų naftos monopolijų spaudimo, Irakas 1972 metais nacionalizavo didžiausią šalyje naftos monopoliją "Irak Petroleum Company", o vėliau—ir kitas užsienio naftos kompanijas. Iš pamatų buvo sukrėstas Amerikos imperializmo sulipdytas paktas, kuris vėliau buvo pavadintas SENTO vardu. Irakas tapo aktyviu neprisijungusių šalių judėjimo dalyviu, o Bagdadas—vieta, kur arabų valstybės rengia konferencijas, siekdamos sudaryti realią Artimųjų Rytų problemos sprendimo programą. Bagdade—arabų šalys sutarė vykdyti daugelį politinių ir ekonominių priemonių prieš Camp Davido susitarimus.

Amerika neteko savo regioninio žandaro, žlugus monarchijai Irane 1979 metais. Po islamiškosios revoliucijos Irane JAV monopolijos Persų įlankos rajone prarado milžinišką pelno šaltinį, o Pentagonas ir karinio-pramoninio komplekso verslininkai—vieną iš dosniausių brangios šiuolaikinės ginkluotės pirklių, kuris tai darė Washingtono naudai. Užtat galima suprasti, kodėl nerimsta Amerikos valdžia, netekusi Irako ir Irano.

Vakarų propagandos mėginimai kitiems suversti kaltę dėl Irano-Irako konflikto yra tuščia kalba. Yra žinių, kad slaptosios Pentagono tarnybos sugalvojo net planą, kaip per Izraelį tiekti amerikietiškais ginklais apginkluotai Irano kariuomenei atsarginės dalis, šaudmenis ir kitą karinę techniką, kad tik neužgestų konfliktas, kad tik Amerikai nedingtų proga bet kuria kaina išlikti Persų įlankos rajone. Iš esmės gi tai grėsmė taikai ir saugumui Viduriniuose Rytuose.

Suprasdama, kad žmonija susirūpinusi dėl naujo karo židinio, Jungtinių Tautų Saugumo Taryba apsvarstė Irano-Irako konfliktą, paragino abi šalis "susilaikyti nuo bet kokio tolesnio jėgos naudojimo ir išspręsti tarp jų kilusį ginčą taikiomis priemonėmis, sutinkamai su teisingumo ir tarptautinės teisės normomis". Saugumo Taryba taip pat paragino visas kitas valstybes laikytis santūriai, nesiimti jokių veiksmų, kurie galėtų toliau eskaluoti karo veiksmus ir išplėsti konfliktą. **Apolinaras Sinkevičius**

Two faces with the same voice

Kas ką rašo ir sako

KĄ REIŠKIA TEISĖ Į SVEIKATOS APSAUGĄ PRAKTIKOJE

Kaip žinoma, visoje Tarybų Sąjungoje, tuo būdu ir Lietuvoje, visi žmonės turi teisę į sveikatos apsaugą. Kaip kitas teises, taip šią jiems suteikia ir garantuoja konstitucija.

"Valstiečių laikraštis (spalio 7 d.) suteikia pavyzdį, ką tas reiškia praktikoje.

Skaitome:

"Palata pilna saulės. Kazys Kiznys joje—tik antra diena. Jį čia perkėlė iš kooperacinės palatos, o po kelių dienų žada visiškai išrašyti. Sveikata kasdien gerėja.

Pasvalio rajono melioracijos statybos-montavimo valdybos darbininkas K. Kiznys maždaug prieš metus pasijuto negerai. Skausmas širdies plote užklupdavo jį nei iš šio, nei iš to. Kreipėsi į savo rajono gydytojus. Paguldė jį į ligoninę, ištyrė, paskyrė gydymą. Bet po kurio laiko sveikata vėl pablogėjo. Tuomet Kazys gavo nukreipimą į Vilniaus klinikinę ligoninę, į širdies kraujagyslių skyrių.

Ir štai Kazys jau po operacijos. Praėjo tik savaitė, o jis jau žvalus, gerai nusiteikęs ir prie darbo pripratusiomis rankomis remontuoja savo elektrinį skustuvą.

— Esu nuoširdžiai dėkingas gydytojams, medicinos seserims, visam ligoninės personalui už išgelbėtą gyvybę,—sako K. Kiznys.

— Gyvybė iš tiesų buvo pavojuje,—pasakoja palatos gydytojas chirurgas Saulius Miniauskas. — Susirgimo priežastis—vainikinių širdies arterijų sklerozė, arterijų susiaurėjimas. Grėsė miokardo infarktas.

Atlikta sudėtinga operacija, po dienos kitos K. Kiznys išsirašys iš ligoninės. Bet ne į namus. Važiuos į Valkininkus, kur apie mėnesį gydytojai stebės ir stiprins jo sveikatą reabilitacijos skyriuje.

Kazys Kiznys nemokėjo nė vienos kapeikos. Už "ačiū". Ar galėjo apie tai svajoti Kazio tėvai, buvę mažažemiai valstiečiai?!

Į savo gimtąjį Pasvalio rajono "Kovo 8-osios" kolūkį Kazys grįš sveikas ir darbingas."

GAL REIKĖTŲ JUOS UŽ TAI ŠILTAI PASVEIKINTI

Sunku net ir tikėti, kad taip rašoma Chicagos jėzuitų organe "Drauge". Bet taip yra. Štai spalio 20 dieną net pirmajame puslapyje po stambiomis raidėmis antraštė "Europoje auga naujas nacizmas" skaitome:

"**Paryžius.** — Europos vyriausybės ir saugumo departamentai rimtai susirūpino dėl visos eilės teroro veiksmų įvairiose valstybėse. Bolonos geležinkelio stoties, Muencheno "Oktoberfest", Paryžiaus sinagogos sprogimai leidžia spėlioti, kad visi šie smurto veiksmai yra diriguojami iš vieno centro. Spauda ir įvairūs pareigūnai kalba apie "juodąjį internacionalą", apie fašizmo ir nacizmo atgimimą. Įvairiose valstybėse plačiai žinoma, kad yra kraštutinių dešiniųjų grupių, kurios propaguoja antisemitizmą ir siekia didesnės įtakos savo kraštų politiniame gyvenime, kur beveik visur dominuoja kairiosios ar centro partijos.

Prancūzijoje kalbama, jog dešiniųjų grupių veikliausi nariai yra gimę iš slaptos kariuomenės organizacijos, įsisteigusios Prancūzijos Alžiro karo metu. Dešiniųjų prancūzų kai kurios organizacijos gimė 1968 metais, kada Paryžiuje ir kituose miestuose buvo labai populiarūs kairiųjų studentų išsišokimai.

Britanijoje veikia Nacionalinis Frontas, kuris agituoja prieš juoduosius imigrantus. Skotijos nacionalistai irgi smurto veiksmais siekia atsiskyrimo nuo Anglijos. Praėjusia savaite 7 škotų nacionalistai buvo nuteisti už smurto veiksmus ir nelegalią veiklą prieš karūną. V. Vokietijoje pagarsėjusi Gynybos Sporto Grupė, kuri vadovauja Karl Heinz Hoffmanno, praveda karinius pratimus, turi įvairių ginklų ir atlieka manevrus, per daug nesislapstydama nuo spaudos ir televizijos reporterių. Prancūzijoje veikia Europos Nacionalistų Akcijos Federacija, kurią vietiniai žydai kaltina antisemitizmu. Belgijoje garsėja Flamų Karinis Ordinas, kurio atstovai neseniai buvo valstybės departamento išprašyti iš Amerikos panašių dešiniųjų grupių suvažiavimo Atlantoje, Georgijoje. Sakoma, kad Europos fašistinės grupės palaiko glaudžius ryšius su Amerikos nacių partija ir su Klu Klux Klanu."

APIE KANADOS NŪDIENES PROBLEMAS IR ATEITĮ

Kanadiečių lietuvių dipukų leidinyje "N. Lietuva" rugsėjo 19 dieną po antrašte "Kanados konstitucijos problemos nelengvėja" pasakojama:

"Dešimt Kanados ministerių p-kų ir Kanados Min. P.-kas Trudeau savaitę laiko diskutavę Kanados konstitucijos perrašymą, nepasiekė susitarimų. Trudeau pareiškė, jog jis kreipsis į Parlamentą, kad jau 53 metus užtrukusi stagnacija dėl Britų Š. Amerikos Akto pakeitimo į Kanados Konstituciją būtų užbaigta. Šiuo metu visi konstituciniai pakeitimai turi būti patvirtinti Britų Parlamento-paskutinis kolonialinės praeities gestas.

Trudeau pažadėjo, pergalvojęs visų provincijų premjerų pranešimus, pranešti tolimesnį veiklos planą Parlamentui ir Kanados gyventojams.

Iš pokalbių ir pravestų apklausinėjimų tarp rugpjūčio 15 d. ir rugsėjo 5 d. pasirodė, kad 69% Kanados Vakaruose nepalaiko dvikalbiškumo.

Keturiose Vakarų provincijose 92/ apklaustųjų pasisakė, kad savaitės pasitarimuose turėjo būti įtraukti Yukon'o bei Š. Vakarų Teritorijų atstovai. 73% galvoja, kad Ottawa neturi teisės apdėti mokesčiais provincijų resursų ir 70% įsitikinę, kad provincijos ir teritorijos turi vienos pačios kontroliuoti imigraciją.

Trudeau tvirtai įsitikinęs, kad pagrindinis reikalas yra atsigabenti Konstituciją Kanadon, įrašyti į ją Teisių Čarterį, kuris apsaugotų ir angliškai ir prancūziškai kalbančių kanadiečių teises mokyti savo pasirinkta kalba vaikus bet kur Kanadoje.

Trudeau idėjoms pritarė tik Ontario premjeras Davis. Visi kiti parodė didelį siaurażiūriškumą ir savanaudiškumą. Negi jie galvoja, kad gyvenimas bus lengvesnis, kai kiekviena provincija pasidarys atskira respublika?

"Aš žinau, kad kanadiečiai nori stiprios valstybės ir kad jie tiki, jog esame daugiau, negu kolekcija 10-ies respublikų"—pasakė Min. P-kas Trudeau."

Užprenumeruokite "Laisvę" savo draugams

Generolui Vladui Karveliui išėjus

Pagal mitus, senovės graikai, žmogui mirus, tikėdavę, jog po kai kurio laiko jis sugrįš.

Argi neturėtų grįžti generolas? Juk jis savo gimtojo Šiaulių miesto garbės pilietis. Jo vardu pavadinta mokykla ir gatvė. Argi miesto taryboje nebūtų laukiamas jis? Ar nenorėtų jo vardu pavadintos mokyklos auklėtiniai išgirsti jo pasakojimų apie Šiaulių miesto istoriją, kariuomenę, kurios nariu jis buvo nuo pat jaunystės. Apie tai, kaip Šiaulių miestą priešai griovė, okupavo, vėliau vadavo ir gynė savišiai, kuriems ir jis vadovavo.

Na ir paskutinės valandos prieš iškeliaujant. Atrodė, jis ilsisi prieš kelionę karininkų namuose. Poilsio ramybę saugo ginkluoti kariūnai, neginkluoti kovų draugai ir vyriausybės nariai. Saugo ir studentai bei tautiniais rūbais pasipuošusios studentės. Juk jis ne tik didis karys, bet ir Vilniaus universiteto docentas—katedros vadovas.

Deja, jis nebegrįš. 1980 m. kovo mėn. 31 d. tie patys prie jo budėję kariai uždarame karste jį išnešė. Orkestro liūdnoms melodijoms aidint, karstą pranešę pro ginklu gerbiančius karius, visą eilę studenčių, kurios ant raudonų pagalvėlių laikė ordinus ir medalius, padėjo ant motorizuoto katafalko. Pajudėjo katafalkas, o paskui jį ilga virtinė automobilių, kuriuose vilniečių ir šiauliečių minios lydėjo mylimą generolą karių kapinių link. Daug kalbų buvo pasakyta prie kapo duobės amžinai atsisveikinant. Orkestro garsams ir ginklų salvėms gaudžiant, žemių, vainikų ir gėlių kauburys amžiams pridengė generolą.

Generolą pirmą kartą pamačiau 1925 metais. Tada aš kaimo bernelis iš Mažeikių gimnazijos buvau priimtas į Karo mokyklą.

Iki 1925 metų Lietuvos kariuomenėje dar daug buvo carinės Rusijos karininkų. Po 1925 m. liepos mėn. tarp Tarybų Sąjungos ir Lietuvos sutarties stengtasi šalinti iš Lietuvos kariuomenės caro karininkus. Tačiau, kai aš įstojau į Karo mokyklą, jos viršininku buvo caro generolas Galvydis - Bykauskas, Aukštųjų karininkų kursų viršininku caro generolas Rauds-Zenkavičius. Abu lenkų kilmės. Buvo dar ir žemesnių caro karininkų.

Ir štai vieną dieną išrikiuoja visą Karo mokyklą. Ateina visas būrys karininkų, vedamas karininkų mokyklos viršininku. Ilgoka iškilminga prakalba. Ją baigus, Kariuomenės vado įsakymas: pirmos kuopos vadu skiriamas kpt. A. Pabedinskas, antros—kpt. V. Karvelis, trečios—K. Dulksnys. Visi lietuviai, visi baigę Lietuvos Karo mokyklą.

Buvau prisiskaitęs V. Krėvės-Mickevičiaus raštų. Man atrodė, jog paskirti, tik kitaip aprengti naujieji šarūnai, ūdriai, margiriai. Man tada buvo 17 metų. V. Karvelis penkiais metais amžiumi už mane vyresnis, turėjo 23 metus. Kiek amžiumi vyresni ir kiti pristatyti jauni karininkai.

Buvo žinoma, jog buvusieji caro karininkai žiauriai elgdavosi su kareiviais ir keikdavosi. Šie jaunieji Lietuvos Karo mokykloje paruošti karininkai buvo labai mandagūs ir kariūnams atrodė lyg vyresnieji draugai. Žinia, sunkiame mokymo ir fiziniame darbe pasitaikydavo visko, tačiau baigdavosi švelniais pabarimais be "matiušku".

Visko neaprašysi, juk tai vykdavo prieš 55 metus. Kai ką vistik prisimenu, Iki 1926 m. perversmo nebuvo piktų kalbų prieš Tarybų Sąjungą. O lietuvių proletarinio poeto J. Janonio nežinomo kompozitoriaus komponuotą eilėraštį "Neverkit prie kapo žuvusių draugų" dainuodavome koncertuose ir žygiuose.

Artimiau kpt. V. Karvelį pažinau 1927 m. Jis tada vadovavo taktiniams pratimams smėlio dėžėse. Vadovavo gyvai ir patraukiančiai. Kariūnai laukdavo jo pamokų ir su dideliu dėmesiu sekdavo jo pastabas. Teorinę taktiką ir strategiją dėstė pulk. S. Zaskevičius (sulenkėjęs lietuvis, caro karininkas). Kartą pulkininkas atėjo ir stebėjo mūsų užsiėmimus smėlio dėžėse. Man tada buvo pavesta vadovauti būriui, puolant smėlio reljefe priešo užimtą kaimą. Aš atpasakojau ir pavaizdavau manevrą kaip būrys užimtų kaimą. Pulk. S. Zaskevičius su mano manevru nesutiko ir parodė kitą variantą. Aš pasakiau, jog galimas ir toks variantas, tačiau mano galvojimu, manasis geresnis.

— Magister dixit—sušuko pulkininkas.

— Ne, pone pulkininke, tai gali būti taikoma matematikoje. Taktikoje rezultatas paaiškėja tik įvykdžius operaciją tikrame kovos lauke.

Žinia, taip kariūnui pasipriešinti prieš pulkininką buvo neįprasta. Tačiau aš jau buvau prakutęs, vienas iš geriau besimokančių, o dar žemaitis. Mane palaikė dar keli gabesnieji kariūnai ir svarbiausia kpt. V. Karvelis.

Tada kpt. Karvelis ruošėsi išvykti į Čekoslovakiją, Karo akademijon. Žinodami pulk. Zaskevičiaus ambicijas, manėme, kad jis sutrukdys V. Karveliui. Tačiau to nebuvo, nors mane prisiminė iki pat mokyklos baigimo.

Tais pačiais metais V. Karvelis vedė gražutę, juodaplaukę mergaitę ir išvyko į Čekoslovakiją.

Santykius tarp tuometinių karininkų ir kariūnų charakterizuoja ir toks epizodas:

Budėjau kuopoje. Apie 24 val. ateina V. Karvelio draugas, jau paskeltas į kapitono laipsnį A. Urbšas. Atraportavau.

— Budintis. Prikelkite kuopą!

— Klausau. Apranga?

— Paprasta, kasdieninė, be ginklų.

Po mano riksmo "kuopa kelk!" tolesnius veiksmus ir rikiavimą perėmė viršila ir būrininkai.

Kai kuopa buvo išrikiuota kpt. A. Urbšas prakalbo maždaug taip:

— Ačiū kariūnai. Netruko ir pilnos minutės kol išsirikiavote. Naktimis keliama ne tik pavojaus atveju, o ir tikrinant jūsų žvalumą. O kad dar žvalesni būtumėte užtrauksime dainą. Pereikime į budinčiojo foje. Arčiau tie skambūs tenorai rokiškėnai.

Kpt. A. Urbšas turėjo stiprų baritoną. O rokiškėnai kariūnai V. Abramikas, A. Raugalė, M. Niaura ir kt. garsūs dainorėliai—tenorai. Visą valandą skambėjo daina kuopos patalpose, o prasiveržusi pro atidarytus langus aidėjo A. Panemunės kalvose ir šiluose.

Baigęs karo mokyklą ilgai nebesutikau V. Karvelio. Žinojau, jog jis su pagyrimu baigė Karo akademiją ir stažuojasi įvairiuose pulkuose. Matydavau karininkų ramovėje ir stebėjau kaip jis greit kyla karinėje hierarchijoje: majoras, pulk. leitenentas, pulkininkas.

Įdomiausia, kai 1938 Naujųjų Metų išvakarėse jis buvo pakeltas į generolo majoro laipsnį. Juk jam dar kelių mėnesių trūko iki 36 metų amžiaus. Lietuvoje ir veik visame tuometiniame pasaulyje nebuvo atsitikimo, kai nesulaukęs 36 m. amžiaus karininkas būtų pakeltas į generolo laipsnį.

1938 m. užkalbino mane generolas:

— Tu, Moli, aviatorius. Būtumei įstojęs į mano vadovaujamą akademiją.

— O kodėl aš negalėčiau ir dabar stoti. Juk ir aviacijai reikia generalinio štabo karininkų.

Deja Lietuvoje įvyko daug permainų. Aš į akademiją neįstojau, o ir generolą pakeitė nušalintas iš kariuomenės vado pareigų generolas S. Raštikis.

Lietuvoje buvo atkurta Tarybų santvarka. Žinojau, jog generolas paskirtas vienos divizijos vadu. Aš, perorganizavus Karo aviaciją, likau 29-to šaulių korpo atskiroje eskadrilėje, kuri pirmomis karo dienomis buvo sunaikinta.

Po daugelio metų vėl sutikau gen. V. Karvelį ir bendravome iki pat generolo mirties.

Grįžęs iš Anglijos, kaip buvęs Raudonosios Armijos karys, prisistačiau Respublikos kariniam ir rajono komisarams. Magėjo pamatyti ir kitus karininkus, tarp jų ir buvusį mokytoją gen. V. Karvelį.

Taip vieną 1958 m. pradžios dieną nuėjau į universitetą. Generolas tada buvo karinės katedros vadovas. Ilgai tada kalbėjomės tarnybiniame kabinete. Dar daugiau išsikalbėdavome kai jis, išėjęs į dimisiją, buvo išrinktas Kultūrinių ryšių su užsienio lietuviais komiteto (dabartinė "Tėviškės" draugija. A. M.) pirmininku. To komiteto taryboje ir aš buvau. O kai ir butai buvo arti, tai dažnai susitikdavome ir išėjus jam iš "Tėviškės" draugijos. Draugystė tęsėsi iki pat jo mirties. Pokalbiuose jis taip nuteikdavo, jog atrodė, kad kalba ne generolas su žymiai jaunesniu karininku, ne mokytojas su buvusiu mokiniu, bet vyresnis draugas su jaunesniu.

Visą knygą galėtų parašyti iš tų pokalbių. Juk generolo kelias Tarybinėje Armijoje, nors ne toks ilgas kaip buržuazinėje, tačiau labai įvairus. Jis svarbesniuose mūšiuose vadovavo 16-tai lietuviškai divizijai, susitikinėdavo ir bendravo su armijų ir frontų vadais maršalais Bagramianu, Rokosovskiu ir kitais. Pelnė daug ordinų ir medalių, dar būdamas toli nuo Šiaulių aplankė senutę motiną, ilgai su divizija gynė Šiaulius . . .

Iki pat mirties aš stebėjausi jo energija, gyvumu ir darbštumu. Parašė knygą "Lietuvos išvadavimas", daug duodavo medžiagos kitų leidžiamoms knygoms apie Didįjį Tėvynės karą, skaitė paskaitas, pradedant Mokslų akademija, baigiant radijumi ir vidurinėmis mokyklomis. Net mirė prie rašomo stalo.

Mus paliko didis žmogus. Keturiems jo sūnums pasididžiavimą savo tėvu, o kitiems—pavyzdį, koks turi būti žmogus. **Albinas Molis**

NUO TRIUKŠMO

Švedų mokslininkai sumanė, kaip padėti žmonėms, dirbantiems labai triukšmingose patalpose (daugiau kaip 120 dB). Jie sukonstravo susikalbėjimo sistemą, veikiančią infraraudonųjų spindulių technikos pagrindu. Tokia sistema neįautri elektros motorų triukšmui, tačiau, deja, pro sienas signalai neprasiskverbia.

Fašistų nužudytą Povilą Norkūną prisiminus

PROF. J. PETRAITIS

Su Povilu Norkūnu susipažinau 1921 metais. Aš tarnavau matininku ir dirbau Šiaulių apskrityje. Į Šiaulių apygardos matininkų braižyklą ateidavo Povilas Norkūnas,—jis draugavo su apygardos matininku-revizoriumi F. Daugėla, matininku Rimkunu.

Povilas Norkūnas buvo vienas iš iniciatorių leidinio pažangaus jumoristinio, antiklerikalinio antifašistinio žurnalo "Šaipokas" ir aktyviai dalyvavo to žurnalo išleidime moraliai ir materialiai. Žurnalą "Šaipokas" palaikė visi Šiaulių antiklerikalai-antifašistai: darbokupininkai (bolševikai), liaudininkai, revoliuciniai liaudininkai (eserai), socialdemokratai ir nepartiniai antiklerikalai-antifašistai. Vienok "Šaipokas" pasaulio neišvydo: jo abu pirmieji numeriai policijos buvo konfiskuoti dar spaustuvėje ir Šiaulių apskrities viršininkas "Šaipoką" uždarė.

1921 metų spalio 24-29 d.d. Karaliaučiuje įvykęs Lietuvos Komunistų Partijos III suvažiavimas išrinko Centro Komitetą, kurį sudarė: Z. Antarietis, J. Greifenbergeris, V. Kapsukas, B. Matuzevičius, P. Norkūnas, K. Požėla, L. Rutenbergas. Tas rodo, kad Povilas Norkūnas buvo labai aktyvus ir darbštus LKP narys.

P. Norkūnas buvo vienas iš organizatorių ir aktyvus darbuotojas Žemės ūkio darbininkų profesinės sąjungos; savo naudingais patarimais 1922 metų pavasryje jis padėjo man su draugais organizuoti matininkų streiką, užsibaigusį streikuojančiųjų laimėjimu.

1922 metų vasarą dirbau matininku Šiaulių apskrityje Užvenčio ir Šaukėnų valsčiuose. Atvažiavau į Kauną. Atlikęs reikalus, skubėjau gelžkelio stotin, bet į Šiaulių traukinį pavėlavau. Neturėjau kur nakvoti. Laimei, sutikau P. Norkūną. Jis nuvedė mane į Šančius pas gelžkelio darbininką ir, paprašė ji pernakvinti mane, išėjo. Sužinojęs, kad aš dirbu Užvenčio valsčiuje, gelžkelietis ryt rytą paprašė mane nuvežti literatūros pakelį Žeberių kaimo mažažemiui Tadukui Kačinskui. Gavau ryšuliuką, gerai įvyniotą į krikščionių demokratų partijos oficiozą-laikraštį. Su tuo ryšuliuku įėjęs į traukinio vagoną, radau jame Žemės tvarkymo departamento vice-direktorių inž. Bačelį, besikalbantį su saugumo agentu Povilaičiu. Pastarasis, pažiūrėjęs į mane, tarė inž. Bačeliui:

— "Matau, kad jūsų departamentas daro didelę pažangą: matininkų streiko vadovas veža katalikišką literatūrą . . ."

— "Jaunuolis atėjo į protą,—atsakė inž. Bačelis,— "nori tapti I eilės matininku su prisiekusiojo matininko teisėmis . . . Tad ir pasidarė krikščioniu-demokratu".

Gerai, kad tas gelžkelietis darbokuopininkų (bolševikų) literatūrą įpakavo į katalikų oficiozą-laikraštį) tas apsaugojo mane nuo kratos ir arešto.

1922 metų rudenį įvyko Lietuvos I seimo rinkimai, kuriuose P. Norkūnas aktyviai dalyvavo. Man prisimena mitingas Užventyje. Mitingas prasidėjo bažnyčioje; per pamokslą atvykęs Šaukėnų parapijos vikaras (kamendorius)—aršus Darbo federacijos veikėjas paskutiniais žodžiais išplūdo socialistus, prie kurių jis priskyrė liaudininkus, social-demokratus, darbo kuopininkus ir eserus. Bažnyčios pamaldoms pasibaigus, oficialus mitingas įvyvko valsčiaus aikštėje. Čia kalbėjo bent 10 kalbėtojų,—kiekvienas agitavo už savo partiją prieš kitas. Praėjo daug metų, ir aš pamiršau ne tik kai kurių kalbėtojų kalbas, bet ir pavardes. Pamenu tik Šaukėnų vikarą (Darbo federacija), advokatą Stonkų (Ūkininkų sąjungą), P. Norkūną (Darbo kuopą).

Šaukėnų vikaras pakartojo visą tą ką sakė bažnyčioje per pamokslą, tik griežčiau, kartais vartodamas stiprius necenzūriškus išsireiškimus. Advokatas Stonkus pasakė, kad iki šiol jis palaikąs "Pažangos" partiją (tautininkus), bet pastarieji guldą galvas už dvarininkus; jeigu jie laimėtų rinkimus, nėra garantijos, kad nemėgintų sugrąžinti baudžiavas. Jis kvietė balsuoti už Ūkininkų Sąjungą.

P. Norkūnas sukritikavo visas legaliai veikusias tuo tarpu Lietuvoje partijas. Jis nurodė, kad atskirų visuomeninių grupių reikalai ne tik nesutampa, bet vienos grupės (klasės) reikalai priešingi reikalams kitos klasės. Pavyzdžiui, bežemiai ir mažažemiai nori gauti žemės iš daugiažemių be atlyginimo, o daugiažemiai nenori duoti, nori gauti už žemę kuodidžiausią atlyginimą. Vadinasi, bežemių bei mažažemių interesai priešingi daugiažemių interesams. Ordinarininko (kumečio) interesai priešingi dvarininko interesams; berno interesai priešingi jo gaspadoriams interesams. Tas pats ir mieste darbininko interesai priešingi darbdavio interesams. Pagal visų krikščionių-demokratų (tame tarpe Darbo federacija ir Ūkininkų sąjunga) balsus Steigiamojo seimo priimtą "Žemės reformos įstatymą" dvarininkams už žemę mokamas atlyginimas, o gavę žemę naujakuriai turi už žemę mokėti valdžiai atlyginimą. Vadinasi, krikščionių demokratų partija (tame tarpe Darbo federacija ir Ūkininkų sąjunga) yra dvarininkų, bankininkų ir kitų stambių kapitalistų reikalų gynėja. P. Norkūnas, baigė savo kalbą sekančiai:

— "Žemaitukų veislės arklius Darbo federacijos kunigas vadina katinais. Betgi raita ant tų "katinų" Vytauto kariuomenė sutriuškino teutonų ordeno galybę, visiškai sumušdama kryžiuočius. Taigi, kunigas užmiršo Lietuvos istoriją. O gal Lietuvos istoriją "dvasiškieji tėvai" skaito nevertu dėmesio menkniekiu ir dvasiškoje seminarijoje jos nemokina?"

Nuo 1929 m. spalio mėn. iki 1934 m. rugsėjo mėn. dirbau Plungėje Žemaitukų žirgyno ir Žemės ūkio mokyklos vedėju. Kartą rudenį mane aplankė Povilas Norkūnas. Išsikalbėjus, pasakė atvažiavęs aplankyti savo senų pažįstamų: buv. Steigiamojo Seimo nario Šakio (vokiečiams okupavus Lietuvą 1941 metais Šakį, kaip bolševiką sušaudė fašistai, J. P.); Žemaitukų žirgyno šėriką Drakšą (1919 m. generolas Glovackis ar Plechavičius sušaudė Drakšo vyresnįjį brolį, kaipo tikybos ir tautos priešą) ir ypač Polekėlės tremtinius (Šiaulių apskrities karo komendantas ištrėmė į Telšių apskritį, Šiaulėnų valsčiaus Polekėlės apylinkės ordinarininkus-kumečius—žemės ūkio darbininkus—Galinį, Jackų ir Kneižį; jie įsidarbino Žemaitukų žirgyno ūkyje. Bet savo susitikimo su išvardintais draugais P. Norkūnas nenorįs afišuoti. Aš pasakiau P. Norkūnui, kad ž. ū. mokyklos sargą ir žirgyno vyr. šėriką įtariame teikiant žinias žvalgybai (vėliau tas įtarimas pasitvirtino), todėl P. Norkūną oficialiai traktuosime kaipo ūkininką, atvykusį pirkti iš Žirgyno kumelaitę. Pasakiau, kad kiekvieną rudenį įvyksta varžytinės žirgynui nereikalingo arklių prieauglio pardavimui. Nedidelė dalis rimtesnių pirkėjų iš anksto atvyksta į Žirgyną smulkiai apžiūrėti numatomą perduoti prieauglį ir išsirinkti jiems tinkamiausią. Paskui jau varžytynėse tokie pirkėjai dalyvauja visai sąmoningai. Aptarėme jo (P. Norkūno) pasimatymą su išvardintais draugais planą.

Nuėjus į Žirgyną aš pristačiau P. Norkūną Žirgyno šėrikams, kaip pirkėją, norintį pirkti kumelaitę ir paprašiau, kad kiekvienas parodytų savo prižiūrimą prieauglį. "Pirkėjas" apžiūrėjo skirtą pardavimui prieauglį; kiekvienas žirgas aprodė savo prižiūrimas kumelaites, o vyr. žirgis—tų kumelaičių tėvus-eržilus. "Pirkėjui" labiausiai, "patiko" žirgio Drakšo prižiūrimos dvi kumelaitės. Aš pasakiau L. Drakšiui pakinkyti nurodytų kumelaičių motinas ir, važinėjant, parodyti "pirkėjui", kaip jos bėga chronometruoti, per kiek laiko prabėga vieną ir tris km; kadangi "pirkėjas" pareiškė norįs nupirkti ir kumelingą Žemaitukų kumelę (o Žirgynas tokių kumelių neparduoda), užvažiuoti pas keletą ūkininkų bei naujakurių, šįmet kerugisų savo kumeles žirgyno eržilais. Žinoma, užvažiavo ne tik pas Šakį, bet dėl atsargumo, ir dar pas vieną—kitą. Vakare P. Norkūnas aplankė tremtinius Kneižį, Galinį ir Jackų. Ryt dieną Kneižys papasakojo, kad ji aplankė "pirkėjas", su kuriuo 1920 metais tarnavo Lietuvos kariuomenėje, kariavo prieš lenkus ir tą pačią dieną buvo apdovanoti Vyties kryžiais. Kad Kneižys turėjo Vyties kryžių, žinojo visi. Mat 1918-1919 m. Kneižys, Galinis ir kiti buvo Raudonosios gvardijos eilėse, kuomet Raud. gvardija pasitraukė už Lietuvos ribų, jie grįžo namo. Lenkams užpuolus Lietuvą, jie įstojo į Lietuvos kariuomenę ir kariavo prieš lenkus. Čia Kneižys ir kiti buvo apdovanoti Vyties kryžiais. Pasibaigus karui su lenkais, jie grįžo į Polekėlės apylinkę ir dirbo ordinarininkais (kumečiais). Vėliau Šiaulių apskr. komendanto parėdymu jie buvo ištremti—į Telšių apskritį ir įsidarbino mano vadovaujamo Žemaitukų Žirgyno ūkyje. Kelioms dienoms po išvykimo "pirkėjo" praslinkus, "pirkėjas" "pranešė", sužinojęs, kad jo pasirinktas kumelaites norįs pirkti. Teisingumo ministras ponas Žilinskis ir teisėjas ponas Milvydas; todėl jis nusipirkęs iš ūkininko kumelingą kumelę ir į varžytynes neatvyksiąs. Per varžytynes Žilinskio ir Milvydo įgaliotiniai nupirko kumelaites.

Lietuvos buržuazinės valdžios P. Norkūnas buvo kelis kartus areštuotas, kalinamas. P. Norkūnas buvo prityręs konspiratorius ir konspiracijos mokino jaunesnius. Paskutinius kelis metus P. Norkūnas ūkininkavo—Šiaulių apskr. Gruzdžių valsč. Šakynos apylinkėje.

Nuo 1934 metų Žemaitukų Žirgynas buvo Gruzdžiuose. Suaugę Žirgyno arkliai buvo naudojami lauko darbams, o su vyr. amžiaus prieaugliu buvo važinėjama gana toli: į Joniškį, Kuršėnus, Meškuičius, Skaitgirį, Šiaulius, Žagarę. Važinėjant, nuveždavome (daugiausia į Šiaulius) eilę gruzdiečių. Žirgiai Drakšas, Lučinskas, Pranevičius, Ruginis buvo pažangūs žmonės ir neretai iš Šiaulių parveždavo nelegalią antiklerikalinės antifašistinės literatūrą, Norkūnas paklausė žirgį L. Drakšą, su kuo važiavęs iš Šiaulių, kada vežęs literatūrą. Drakšas atsakė, kad su Žirgyno vedėju.

—"Negerai."—tarė Norkūnas: "Važiuojant Žirgyno vedėjui iš Šiaulių į Gruzdžius, policija kratė vežimą ir kišenes du kartus, bet nieko nerado. Gali pakratyti ir vėl, ir tuomet abu atsidursite kalėjime. Literatūrą vežk, kuomet veži viršaitį, policijos viršininką, Šaulių vadą Alminą, tautininkų pirmininką Piskarskį. Važiuojant tokiems valdžios šulams, niekas nekratys, tik literatūros pakį gerai paslėpk brike tarp šieno. Bet niekuomet nevežk literatūros, važiuodamas su kitais". 1940-1941 P. Norkūnas buvo Gruzdžių valsčiaus vykdomojo komiteto pirmininku. Čia 1941 m. vasarą jį užtiko vokiečių okupacija. Okupavus vokiečiams Lietuvą, P. Norkūną sušaudė fašistų gauja, vadovaujama buv. policijos viršininko Šalkausko. Taigi 1981 m. vasarą sukaks 40 metų nuo P. Norkūno mirties.

P. Norkūnas buvo nuoširdus žmogus ir sakė bei darė pagal savo įsitikinimus, sakė ir darė taip, kaip kad galvoja. Jis priklausė tai neskaitlingai žmonių grupei, kuri prisilaiko sekančio dėsnio: "Niekuomet nedaryk kitam to, ko nenori, kad kitas tau padarytų; visuomet daryk kitam tą, ką nori, kad kitas tau darytų." Todėl P. Norkūnas niekam nepadarė nieko blogo, bet padarė žmonėms daug gero.

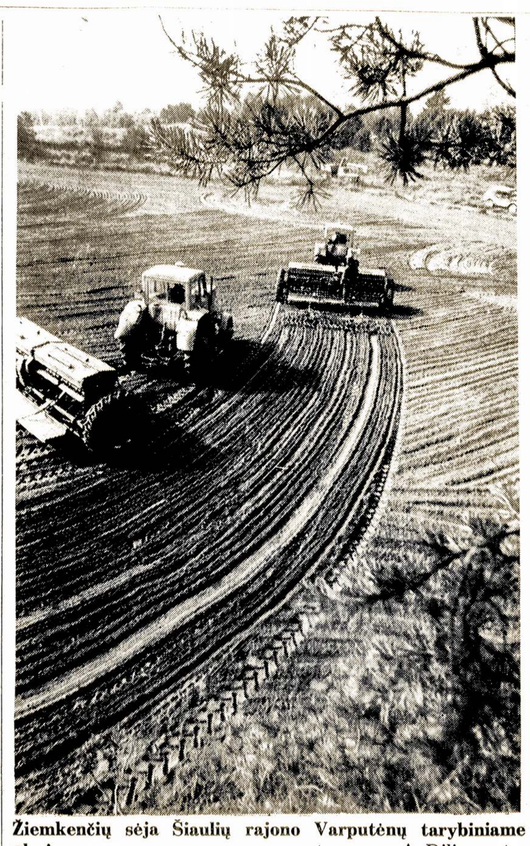

Žiemkenčių sėja Šiaulių rajono Varputėnų tarybiniame ūkyje. A. Dilio nuotr.

NAUJIENOS IŠ LIETUVOS

[TELEGRAMA]

JAV KARDIOLOGŲ VIEŠNAGĖ

Tarybų Lietuvoje lankėsi grupė žymių širdies ligų specialistų iš Washingtono, New Yorko, Alabamos universiteto, Bostono miesto ligoninių.

Pagal TSRS ir JAV bendradarbiavimo programą amerikiečių specialistai susipažino su Kauno širdies ir kraujagyslių sistemos fiziologijos ir patologijos institute atliekamais išėminės širdies ligos tyrimais, domėjosi čia taikoma automatinės elektrokardiogramų analizės praktika. Vilniuje, matematikos ir kibernetikos mokslinio tyrimo institute svečiai iš JAV susitiko su specialistais, kuriančiais automatizuotos ritmogramų analizės sistemą.

Šio vizito metu, pasakė širdies, plaučių ir kraujo JAV nacionalinio instituto direktoriaus pavaduotojas profesorius P. Fromer, mus labai sudomino Kaune vedamas išėminės širdies ligos registras, pagal kurį kardiologai gauna plačią informaciją apie šios ligos paplitimą, dinamiką. Esu įsitikines, kad nuodugnus ligos pažinimas kaip tik ir padėjo kauniečiams žymiai sumažinti žmonių mirtingumą nuo miokardo infarkto. Šioje srityje mes matome realią tolesnio praktinio bendradarbiavimo perspektyvą.

Tarybų Lietuvos Pasiuntiniai—į Austriją, į Vieną

Dalyvauti TSRS dienų Austrijoje renginiuose išvyko Tarybų Lietuvos delegacija, vadovaujama Lietuvos TSR ministrų tarybos pirmininko, Tarybų Sąjungos parlamentinės grupės TSRS—Austrijos sekcijos pirmininko Juozo Maniušio.

Į Austriją kartu išvyko grupė lektorių, kurie skaitys paskaitas apie Tarybų Lietuvos ekonominį ir kultūrinį gyvenimą. Dalyvių tarpe—Vilniaus Kapsuko universiteto dainų ir šokių liaudies ansamblis bei Vilniaus valstybinis kvartetas.

Austrijoje bus surengtos dailės kūrinių, vaikų piešinių parodos. Fotoparoda "Tarybų Lietuvai—40" supažindins lankytojus su Respublikos laimėjimais Tarybų valdžios metais. Minėtus renginius papildys Lietuvos TSR savaitė Zalzburge, skirta Tarybų Lietuvos ir Zalzburgo žemės draugiškų ryšių dešimtmečiui.

Rinkimai Mokslų Akademijoje

Įvykusioje Lietuvos TSR mokslų akademijos visuotinio susirinkimo sesijoje akademijos tikraisiais nariais išrinkti TSRS mokslų akademijos tolimųjų rytų mokslinio centro šiaurės biologinių problemų instituto direktorius biologijos mokslų daktaras Vytautas Kontrimavičius ir Lietuvos TSR mokslų akademijos ekonomikos instituto skyriaus vadovas ekonomikos mokslų daktaras profesorius Vaclovas Mališauskas.

Akademijos nariais korespondentais išrinkti devyni mokslų daktarai. Jų tapre—Vilniaus inžinerinio statybos instituto rektorius profesorius Aleksandras Čyras, puslaidininkų fizikos instituto laboratorijos vadovas profesorius Algirdas Šileika, matematikos ir kibernetikos instituto direktoriaus pavaduotojas profesorius Evaldas Vilkas, istorijos instituto direktorius profesorius Bronius Vaitkevičius ir kiti.

Dabar Lietuvos TSR mokslų akademijoje yra 25 tikrieji nariai ir 32 nariai korespondentai.

V. Petkevičienė

TIKINČIAJAM IR ATEISTUI

Ateizmas ir tolerancija

Vos ne kiekviena Vatikano radijo laida įtikinėja Lietuvos katalikus, kad jie ateistų yra persekiojami. Šį melą nesidrovi kartoti ir vietos klerikaliniai ekstremistai.

Kaip kitais klausimais, taip ir čia klerikalai savo metodus siekia priskirti ateistams. Užtenka pavartyti dokumentų rinkinį "Klerikalizmas ir katalikų bažnyčia buržuazinėje Lietuvoje" (V., "Mintis", 1978), kad pamatytume, kaip tada klerikalai kovojo su ateismu ir kaip norėtų su juo kovoti šiandien. Uždrausti, neleisti, panaikinti, pašalinti—tokiomis ir panašiomis priemonėmis klerikalai manė susidorosią su ateizmu ir jo skleidėjais. Į ateizmą jie žiūrėjo ir tebežiūri kaip į suklydimą, nesąmonę, piktų žmonių valios išraišką, ir kovodami su juo nesiskaito su priemonėmis.

Marksistai gi ateizmo, kaip ir religijos, atsiradimo ir išsilaikymo svarbiausiomis priežastimis laiko socialines istorines sąlygas. Jiems religija yra visiškai natūralus atitinkamos epochos reiškinys, kaip, sakysim, valstybė, šeima, ir t. t. Todėl jos negalima panaikinti administraciniais, voliuntaristiniais aktais. Religija neišvengiamai išnyks, bet tik tada, kai išnyks tos sąlygos, kurios ją palaiko. Socialistinėje visuomenėje religijos gyvybingumui turi įtakos ne tik religinė propaganda, pažiūrų, įpročių ir tradicijų konservatyvumas, bet ir skirtumai tarp fizinio ir protinio darbo, nepakankamas kai kurių žmonių socialinis aktyvumas, nedidelis kai kurių visuomenės narių išsilavinimo, kultūros lygis ir pan. Todėl ateistai, nors ir kovoja prieš religiją, kaip antimokslinę pasaulėžiūrą, nelaiko tikinčiųjų piktavaliais paklydėliais. Jie supranta, kad tikinčiųjų persekiojimas arba niekinimas ne tik nepagreitintų ateizmo plitimo, bet atvirkščiai—sustiprintų religinius prietarus.

Tarybų valstybė garantuoja tiek tikintiesiems, tiek netikintiesiems tas pačias teises, kaip ir uždeda jiems vienodas pareigas. Tarybų valstybėje ribojama ne religinių kultų atlikimo laisvė, o religinių ekstremistų veikla, kuria siekiama pakenkti socialistinės visuomenės interesams, pažeminti tarybinių žmonių, šiuo atveju—ateistų orumą. Gindama visų savo piliečių interesus, įgyvendindama socialinio teisingumo ir lygybės principus, socialistinė visuomenė negali leisti, kad juos kas pažeidinėtų demagogiška religinės laisvės gynimo dingstimi.

Žinoma, tai nepatinka klerikalams. Ir kur patiks. Juk tai trukdo jiems kurstyti religinę neapykantą tiek ateizmui, tiek ir apskritai komunistiniams idealams. Užtat ir šmeižia kaip įmanydami tarybinį gyvenimo būdą.

Ir kas keisčiausia—šie žmonės drįsta mokyti ateistus tolerancijos, t. y. pakantumo kitamin čiams. Štai vienoje Vatikano radijo laidoje buvo sakoma: "Ateistų Lietuvoje yra ir bus. Nėra tokios visuomenės, kur visi būtų vienodų pažiūrų. Todėl būtina tolerancija, gerbimas kitų pažiūrų. Tolerancijos principas mūsų laikais pripažintas visose kultūringose valstybėse". Kas tiesa—tai tiesa. Tik kažin kokiose valstybėse gyvena Vatikano radijo bendradarbiai, jeigu, kalbėdami apie toleranciją, patys nė negalvoja, kad šis reikalavimas taikytinas ir jiems. Jeigu jie nors retkarčiais prisimintų šią elementarią normą, negi neužspringtų, tardami Tarybų šalies ateistų adresu šmeižto ir pagiežos kupinus žodžius.

Bet palikime tai jų pačių sąžinės teismui ir dar kartą pasvarstykime, ką reiškia mokslinio ateizmo požiūriu pakantumas žmonių religiniams įsitikiniams. Kaip minėjau, kai kurių mūsų visuomenės narių religingumą ateistai laiko šių žmonių tam tikro dvasinio gyvenimo forma, o ne kažkokiu nenormalumu, apsimetinėjimu ir panašiai. Iš čia kyla ir jų tolerancija tikinčiųjų atžvilgiu, pagarba jiems kaip žmonėms ir kaip socialistinės visuomenės piliečiams, sąžiningai atliekantiems (jeigu, žinoma, taip yra) savo pilietines, gamybines, šeimynines ir kitas pareigas.

Tačiau būti tolerantišku žmogaus religiniams įsitikinimams nereiškia pritarti jiems ir pasyviai laikytis jų atžvilgiu. Mokslinis religijos socialinio vaidmens žmonijos istorijoje supratimas lemia aktyvią ateisto poziciją—reikalą propaguoti aukštus visuomeninius ir dorovinius idealus, gamtos bei visuomenės mokslo žinias, teisingą religijos bei ateizmo sampratą.

Mokslinės pasaulėžiūros skleidėjai kovoja už žmogų, jo orumą, laimę, kad jis mąstytų, veiktų, sąmoningai kurtų savo tikrovę. Atsisakymas nuo šios kovos reikštų ne toleranciją, o abejingumą žmogui.

J. Mačiulis
Vilniaus
universiteto docentas

Ruoškimės "Laisvės" 70 m. sukakties minėjimui 1981-aisiais metais

"LAISVEI" IŠ KAPSUKO

Mirė žymus žmogus

[Vietoj nekrologo liaudies menininkei I. Rutkauskaitei]

I. Rutkauskaitė Druskininkuose

Kas nepažinojo liaudies menininkės Irenos Rutkauskaitės, gimusios čia, buvusioje Marijampolėje, kur dabar stovi Kapsuko II vidurinė mokykla, ilgą laiką dirbusios joje ir iš jos š. m. rugsėjo 25 d. iškeliavusios į dausas?

Mirė žmogus, jo jau nebėr. O tai buvo įdomi, spalvinga asmenybė, puiki pašnekovė, neieškojusi žodžio kišeniuje. I. Rutkauskaitę galėdavai matyti visose parodose, aptarimuose, įvairuose subuvimuose vadovaujančią Marijampolės teatrui, jame vaidinančią, režisuojančią. Juk tai buvo pirmoji Rūkienė J. Baltušio pjesėje "Gieda gaideliai", apie ją autorius visad atsiliepdavo pačiais šilčiausiais žodžiais.

Svetimų kalbų mokėjimas leido jai susidaryti visais klausimais tvirtą, kritišką nuomonę, koresponduoti su įvairiausiais kraštais.

Na, o populiarūs molinukai, ypač velniukai? Taip pagauti jų išraišką, kad kiekvienas būtų skirtingas, nesikartotų, atrodo, ji viena taip sugebėjo. Neveltui TSRS liaudies dailininkas A. Žmuidzinavičius ją praminė "velniukų gimdytoja". Šis vardas gerąja prasme prigijo ir kapsukiečių tarpe. Žvilgterėkime dabar į "Vėją ir jo sūnus", "Eilėkalį", "Davatką", "Kerdžių Lapiną". . . . Tokių mažučių šedevriukų gali priskaičiuoti šimtais. Išsibarstę jie daugumoje po visą margą svietą. O jie atgydavo, kada I. Rutkauskaitė savo sodriu balsu imdavo cituoti kokią nors literatūrinę ištrauką, susijusią su tuo ar kitu personažu. Tačiau ji lipdė nevien velniukus. Atsiliepdama į aktualius mūsų gyvenimo įvykius, ji stengdavosi tai atkurti kokioje nors materijoje ir įžiebti šiam kūriniui gyvybę. Tokie yra jos diptichas iš susmulkinto stiklo "Kosmosas", lėkščių ciklas "Raigardas", skirtas M. K. Čiurlionio 100 metinėms, užplanuotas, bet nespetas įvykdyti V. Kapsuko-Mickevičiaus bareljefas. Norėjo dar sukurti keletą kūrinių mūsų miesto istorine tematika . . . . . Deja, šie sumanymai liko nerealizuoti, pasiliko tik sukaupta medžiaga, eskizai. Molinukai, apkeliavę eilę užsienio šalių, visur susilaukę teigiamo įvertinimo, dabar veltui dairysis savo šeimininkės. Ir nutarė jie kitą met Kapsuko kraštotyros muziejuje, švenčiant I. Rutkauskaitės mirties metines, susirinkti į vieną vietą, pabūvoti krūvoje.

Kaip pedagogė, I. Rutkauskaitė buvo reikli, todėl ir jos mokiniai išeidavo iš vidurinės mokyklos, gerai išmokę rusų kalbą. Savo dienoraščio puslapiuose ji labai šiltai atsiliepia apie savo buvusią klasę ir miela malonu būdavo, kada auklėtiniai tapę žymiais respublikos žmonėmis, jos nepamiršdavo ir karts nuo karto aplankydavo.

Ir štai mirė žmogus. Jo daugiau jau nepamatysi mūsų miesto gatvėse, neišgirsi skambaus balso, charakteringų, šmaikščių žodelių, kuriais ji puikiai atsikirtinėjo poleminiame įkarštyje, įdomių istorijų iš įvairių žymių žmonių gyvenimo, su kuriais likimas ją buvo suvedęs.

I. Rutkauskaitė nekentė melo, apgavysčių, todėl ji būdavo renkama liaudies teismo tarėja.

Už gerą, pasiaukojantį darbą ji buvo apdovanota garbės raštais, jubiliejiniais medaliais, LTSR meno žymūno ženkleliu, liaudies meno meistro vardu.

Tebūnie Tau, Irena, lengva Sūduvos žemelė, kurią taip mylėjai. **V. Gulmanas**

J. SUBAČIUS

Žvilgsnis į Vilnių, prisiminus Maironį

Antai pažvelki—tai Vilniaus rūmai
Dunkso tarp kalnų plačiai,
Senovės mūrai klonyje tūno,
Boniom stiebdamies aukštai,
O ten, už upės, naujasis Karoliniškių didmiestis žėri,
Į pavasario glostančią saulę balkonai duris atvėrė,
Lieja šilumą jos spinduliai . . .

Antai Gedimino pilis senoji,
Bokštas iškilęs rūstus,
Jo sunkios sienos visiems byloja
Gūdžius praeities laikus,
Kada nuo priešų visokių mūšiuos sunkiuos apsigynus,
Kas kartą vėrės ateičiai nauji horozontai tėvynės.
Klestėjimas sklido taikus.

Antakalnio šlaitai, Žirmūnai, Šeškinė—
Miestai nauji ištisi . . .
Aure Viršuliškės toliau už Lazdynų—
Sostinė žėri šviesi . . .
Ir pažvelgęs nuo kalno, kiekvienas žino, suprasti gali,
Kad nesidriektų be Senamiesčio
atjaunėjusio siaurųjų gatvelių
Prospektų magistralė tiesi.

ĮVAIRIOS ŽINIOS

PASIBAIGĖ SINODAS

Vatican City. — Pasibaigė mėnesį laiko užtrukęs vyskupų suvažiavimas. Šiksto koplyčioje, po iškilmingų pamaldų, popiežius Jonas Paulius savo žodyje vėl patvirtino katalikų bažnyčios nusistatymą kai kuriais pagrindiniais klausimais. Pavyzdžiui, nors ir buvo manyta, kad bus atsižvelgta į vyskupų pasiūlymus sušvelninti reikalus divorsuotiems katalikams, bet popiežius čia pat pabrėžė, kad tokie negali priiminėti sakramentų, jeigu jie gyvena kaip vedusi pora.

Sinode dalyvavo 216 vyskupų iš įvairių pasaulio kraštų. Savo pasiūlymus įvairiais klausimais suvažiavimo dalyviai išdėstė aštuonių puslapių dokumente, kur įtraukti 43 klausimai. Popiežius su tais pasiūlymais susipažins ir nuspręs jų likimą.

Sinodas, kurio tikslas buvo aptarti nūdienės katalikiškos šeimos problemas, patvirtino moterystės sakramento pastovumą ir nesugriaunamumą. Jis taip dar sykį pabrėžė popiežiaus Pauliaus IV 1968 m. išleistąją encikliką "Humanae vitae", kurioje pasisakoma prieš visas kontraceptines priemones, išskyrus ritminį metodą.

Chicago, Ill. — Michael ir Anna Polovčakai, Ukrainos piliečiai, kurie buvo atvykę apsigyventi JAV ir paskui pakeitė savo nuomonę, padavė į teismą Immigration and Nationalization Service Chicagos skyriaus vedėją, kad jis pažeidė šeimos integralumą, liepos 19 d. suteikdamas jų sūnui Valteriui teisę pasilikti Amerikoje. Trylikametis berniukas, pereitą vasarą pabėgęs nuo tėvų, šiuo metu gyvena kartu su jam teismo paskirtais globėjais. Bylą tėvams parengti padėjo American Civil Liberties Union.

San Salvador. — Salvadoro žmogaus teisių komisijos administratorius Ramon Valladares, 33 m. amžiaus, nušautas "nežinomų" žudikų, kai jis važiavo automobiliu. Šio mėnesio pradžioje buvo nužudyta ir 30 m. amžiaus žmogaus teisių komisijos veikėja Maria Magdalena Henriques. Pradžioje ji buvo pagrobta, o po poros dienų jos kūnas su kulkų žymėmis buvo rastas pakelėje netoli sostinės.

Komisijai artimi asmenys tvirtina, kad abiem atvejais tai esąs kraštutinių dešiniųjų paramilitarinių grupuočių darbas.

Belfast. — Šiaurinėje Airijoje Maze kalėjime laikomi Airijos armijos partizanai pradėjo bado streiką, protestuodami prieš britų valdžios nusistatymą nepripažinti jiems politinių kalinių statuso. Jie tvirtina, kad jie yra pasirengę numirti. Britų valdžios atstovai pareiškė, kad kaliniai nebus jėga maitinami. Bado streikan išėjo 12 vyrų, kuriuos parinko patys kaliniai iš savo tarpo. Tame kalėjime laikoma apie 350 tokių kalinių.

San Francisco. — Japonų kilmės amerikiečiai pradėjo pasirengimus netrukus prasidėsiančiam kongresiniam apklausinėjimui dėl 1942 m. įvykdytų nusikaltimų prieš japonų kilmės amerikiečius, uždarant daugiau kaip 120 tūkstančių žmonių į koncentracijos stovyklas. Tokie apklausinėjimai bus pravesti San Francisco, Los Angeles, Fresno, Portland, Seattle, Phoenix, Chicago, New Yorke, Washingtone ir kituose miestuose.

Siaubingas vaizdas atmosferoje

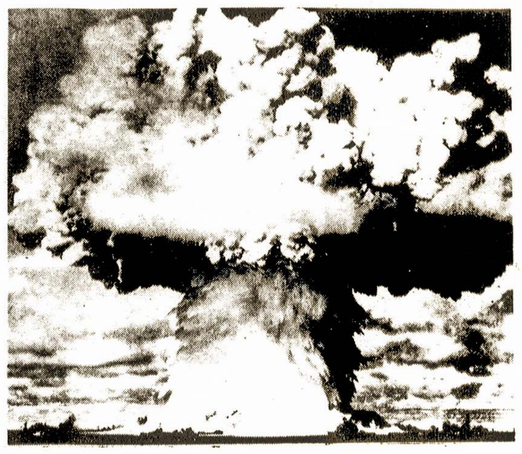

Spalio 17 dieną Kinija atmosferoje išbandė didelio pajėgumo branduolinę bombą. Oras tapo radiacija užterštas aplink per šimtus mylių. Amerikos sveikatos apsaugos specialistai susirūpinę, kad tas užterštas oras gali pasiekti mūsų Californiją ir kitas vakarines valstijas.

Tarybų Sąjungos transporto darbininkų unijos [profsąjungos] kvietimu praeitą vasarą Jungtinių Valstijų geležinkeliečių grupė su vizitu lankėsi Tarybų Sąjungoje. Jie ten plačiai apkeliavo ir susipažino su socialistinio krašto geležinkeliais ir geležinkeliečiais. Jie sugrįžo labai patenkinti tuo vizitu.

Grupė susidėjo iš 12 narių. Šioje nuotraukoje matome tiktai dalį jų.

Prapjauna tortą Brooklyno tiltui 100 metų sukakties belaukiant. Besiartinančiam šio garsaus tilto jubiliejui paminėti sudarytas garbės komitetas. Viduryje tortą pjauna Brooklyno srities prezidentas Howard Golden, šalia jo New Yorko meras Ed Koch ir kiti miesto pareigūnai.

KELIONĖ

Visi pavaldūs laiko srovei. . .
Plaukiu link Stikso
Ir jaučiu —
Kasdien vis didina tikrovė
Man amžiaus krūvį
Ant pečių.

Tempiu dienas
Kaip kuinas plūgą.
Ir — ne! — man ne gyvent sunku,
Man jaust sunku,
Kad akmenų daug,
Daug grumstų
Žemėj palieku.

Sunkumai man —
Lazda kelionei.
Su ja toliau keliai nuves.
O be sunkumų —
Kaip balioną —
Nusvies
Tikrovė nuo savęs.

BRONIUS MACKEVIČIUS

Nepailstanti kraštotyrininkė

Visi Lietuvos kraštotyrininkai su pagarba kalba apie vieną iš seniausių Lietuvos kraštotyros veteranę Mariją Čilvinaitę, kuriai šiemet, rugpjūtyje sukako aštuoniasdešimt metų. Ji gimė 1900 m. VIII 8 Upynos bažnytkaimyje dabartiniame Šilalės rajone. 1925 m. ji baigė Šiaulių gimnaziją ir iki 1928 m. studijavo Vytauto Didžiojo Universitete Kaune. Nuo 1928 m. dirbo minėto universiteto bibliotekoje. Daug rašė etnografiniais klausimais to meto spaudoje. Nuo 1940 metų dirbo Vilniaus universiteto bibliotekoje. 1945-48 m. dirbo Upynos apylinkės serketore, o nuo 1948 m. respublikinėje bibliotekoje bibliotekininke.

Marija Čilvinaitė savo gražų ir turiningą gyvenimą paskyrė praeities kultūros lobių ieškojimui. Tur būt, nebus Lietuvoje vietos, kurioje ji nebūtų pabuvojusi, kur nebūtų ji tyrinėjusi. Daug įvairių senų žmonių išminties perlų M. Čilvinaitė užrašė, paskelbė spaudoje ir paliko ateities kartoms. Daug jos darbų paskelbta "Kraštotyros" knygose, išspausdinta įvairiuose prijodiniuose leidiniuose. Prieš keletą metų, jau būdama garbingo amžiaus, ji tyrinėjo Kvėdarnos apylinkės vestuvių papročius. Ėjo ji nuo vieno namo prie kito ir užrašinėjo žmonių pasakojimus apie savo bei kaimynų, giminių vestuves. Visa tai surinko į rinkinį, kurį teko matyti kraštotyros darbų parodoje Vilniuje. Kaip nustebau, ant titulinio lapo pamatęs užrašą "Kraštotyrininkos Kęstutis Balčiūnas", tuo ji pagerbė paprastą kaimo kraštotyrininkų. Šiame rinkinyje M. Čilvinaitė surašė plačią ir išsamią medžiagą apie Kvėdarnos apylinkės vestuvių papročius, iliustruodama juos iš žmonių gautomis nuotraukomis. Tai tik vienas išsamus M. Čilvinaites darbas. O kiek tokių darbų buvo jos gyvenime sunku suskaityti.

M. Čilvinaitė už savo puikius darbus kraštotyros srityje ne kartą apdovanota.

Ir dabar M. Čilvinaitė dirba taip reikalingą kraštotyrinį darbą nors jau aštuoniasdešimties metų našta slėgia pečius. Bet ji pilna energijos, pilna naujų sumanymų, troškimų dalyvauti naujose kraštotyrinėse ekspedicijose. Iš M. Čilvinaitės darbštumo gali pasimokyti daugelis mūsų kraštotyrininkų. Manau, nesuklysiu pasakęs, kad tokių darbščių praeities tyrinėtojų yra nedaug, kaip jubiliatė. Garbingo jubiliejaus proga norisi M. Čilvinaitei palinkėti geros sveikatos, kūrybinės ugnelės, didelio žemaitiško ryžto ir dar ilgų, ilgų gyvenimo metų dirbant taip naudingą darbą.

Kęstutis Balčiūnas
iš Kvėdarnos. 1980.VII.8

Remkite Laikraštį "LAISVĘ"

VAJUS

GAVIMUI "LAISVEI" NAUJŲ SKAITYTOJŲ IR ATNAUJINIMUI UŽSIBAIGUSIŲ PRENUMERATŲ

VAJUS PRASIDĖS RUGSĖJO 1 IR TĘSIS TRIS MĖNESIUS IKI ŠIŲ METŲ LAPKRIČIO 30.

Kviečiame į Talką

Kviečiame į talką visus buvusius vajininkus ir labai laukiame naujų vajininkų. Gerai susiorganizuokime šiam darbui ir veikime su pirma vajaus dieną. Rūpinkimės aplankyti kuo daugiausia namų vajaus reikalu ir kalbinti žmones užsisakyti "Laisvę."

DOVANOS VAJININKAMS

1-ma $50; 2-ra $45; 3-čia $40; 4-ta $35; 5-ta $30; 6-tą $25; 7-ta $20; 8-ta $15; 9-ta $12; 10-ta $10.

KREDITAVIMO PUNKTAI

Kontestantams kreditavimo metodai tokie: už naujus skaitytojus 1 punktas nuo 5 centų, už atnaujintas prenumeratas 1 punktas nuo 25 centų. Už aukas arba pelnus nuo parengimų 1 punktas 50 centų.

KREDITĄ UŽ AUKAS DUOSIME KONTESTANTAMS (VAJININKAMS) TIK JEIGU JIE PATYS PRISIŲS PINIGUS. PINIGAI GAUTI PER KITUS NEBUS KREDITUOJAMI VAJININKAMS.

$20,000 FONDAS

Apart įeigų už prenumeratas ir skelbimus, turime ieškoti kitokių šaltinių biudžeto sukėlimui, kad "Laisvė" gyvuotų. Per šį vajų sieksime ir vėl šiam svarbiam reikalui sukelti $20,000 fondą. Tai padarykime aukomis ir pelnu nuo parengimų.

Užsakykite "Laisvę"
Savo Giminėms Ar
Draugams Į Lietuvą. Jie
Bus Jums Dėkingi Už Tą
Dovaną

* * *

"LAISVĖS" KAINOS AMERIKOJE IR UŽSIENIUOSE:

Amerikoje $12.00 metams, $6.50 pusei metų.
Kanadoje $15.00 metams, $8.00 pusei metų.
Lietuvoje $15.00 metams, $8.00 pusei metų
Kitur užsieniuose $15.00 metams, $8.00 pusei metų.

Visais vajaus reikalais rašykite:

Laisvė

102-02 Liberty Ave., Ozone Park, N. Y., 11417

KANADOS ŽINIOS

VANCOUVER, B. C.

LAIVU "M. V. ODESSA" Į ALIASKĄ

Jau gerokas laikas prabėgo, kaip sugrįžome iš įdomios septynių parų kelionės tarybiniu laivu "M. V. ODESSA" į Aliaską ir atgal. Noriu pasidalinti įspūdžiais su "Laisvės" skaitytojais. Laivo "ODESSA" motoro pajėgumas aštuonių tūkstančių arklių jėgos.

Laivas į Vancouver atplaukė birželio 20, ir tą pat vakarą į svečius pakvietė miesto valdybos narius ir 300 kitų svečių. Rytojaus dienos antrą valandą po pietų laivo įgula jau davė koncertą ištaigingame miesto teatre "ORPHEUM". Pasiklausyti susirinko virš 2,500 žmonių. Laivo įgulą pasveikino miesto meras VOLRICH, primindamas, kad pavadinimas, Odessa yra malonus daugeliui vancouveriečių, nes Antrojo karo metu, kovoje prieš hitlerizmą, Vancouver ir Odessa miestai pasirašė draugavimo sutartį būti, kaip dvi seserys. Méras palinkėjo laivui ir jo įgulai gero oro ir malonių kelionių, vežiojant keleivius iš Vancouver į Aliaską.

Už poros valandų po koncerto, šeštą valanda "ODESSA" jau plaukė su 540 keleivių Aliaskos link.

Lietuviams šis koncertas ir susitikimas buvo įdomus ir tuo, kad kaip sykis tą dieną buvo atvykusi grupė turistų iš Tarybų Sąjungos, kurių tarpe buvo ir du malonūs lietuviai: Petras Sakalas, pagarsėjusio "Pergalės" kolūkio pirmininkas, ir Vytautas Parčiauskas iš Miestų Statybos projektavimo instituto. Abudu svečiai mums papasakojo labai daug apie Tėvynėje gėrėjantį gyvenimą.

Šis laivas keleivius vežiojo per dvyliką savaičių—išplaukdavo vieno sekmadienio vakarą ir sugrįždavo sekančio sekmadienio rytą. Už septynių dienų kelionę ir maistą keleiviai mokėjo nuo 495 dolerių iki 905 dolerių (amerikoniškais), tai apie 30 procentų pigiau, kaip panaši kelionė prastesniais laivais. Pigiausi ir brangiausi bilietai išsiparduodavo greičiausiai. Išvykome rugsėjo 7, o sugrįžome rugsėjo 14-tą.

Per 50 metų gyvenant Kanadoje, teko daug pavažinėti. Bet nė viena kelionė negali prilygti savo patogumais plaukimui laivu "ODESSA" kontinento pakraščiais. Tai 14,000 tonų plaukiojantis moderniškas viešbutis su visokiais aptarnavimais ir kasdieniniais koncertais, kurių nerasite nė viename viešbutyje. Visa laivo igula dar jauni žmonės.

Laivą ir keleivius aptarnauja apie 200 asmenų iš įvairių tarybinių respublikų.

Ant laivo "ODESSA" dirba ir 20 J. A. V. piliečių ir viena kanadietė, dainininkė iš Quebeco provincijos, Louise Sauve.

Kadangi laivas didesnę metų dalį kursuoja tarp Floridos, Kubos ir kitų centralinės Amerikos šalių, tai jis geriausiai žinomas amerikonams. Gal del to ir mums vykstant į Aliaską—didesnę dalį keleivių sudarė amerikiečiai. Gal del to ir pramogų direktorius amerikietis, Buddy McBride.

Visos laivo kajutės **apšildomos** ir **atvėsinamos** pagal keleivių pageidavimą, baldai gražūs, patogūs, prausykla, purškalas, išvietė, taigi visi patogumai. Nuobodžiauti nėra kada—dienomis keleiviai gėrisi gamtos vaizdais. Vienoje pusėje Kanados žemyno pakraščiai apaugę miškais, o įlankų ir įlankėlių daugybės. Iš kito laivo šono matėsi Vancouver salos pakraščiai su daugybe kaimyninių salelių, ligi priplaukėme vėl didesnes salas vadinamas Queen Charlotte Islands. Čia retkarčiais matėsi indėnų žvejų gyvenvietės, gi lygų jūros paviršį paįvairindavo nardantys dolfinai, kelios bandos banginių, iš kurių galvų švirkštė į viršų vanduo, gi žuvėdros ir kiti paukščiai lydėjo laivą bemaž visą laiką. Praplaukus Kečikan Aliaskoje, matėsi daug aukštų kalnų, ant kurių medžiai neaugo, nes grynas akmuo. Tai šen, tai ten matėsi žolės ir kažkoki krūmeliai, o ten pat baltavo ir kalnų ožiai. Per žiūronus matėsi, kad ganėsi grupėmis, po tris, po penkis; bet kaip jie pajėgė užkopti ant tokių stačių akmeninių kalnų, tai sunku suprasti.

Po trijų dienų laivas įplaukė į įlanką prie Skagway Aliaskoje. Šis miestelis dabar turi tik 750 gyventojų, gi prieš devyniasdešimts metų čia buvo suvažiavę su virš dvidešimts tūkstančių žmonių-didžiumoje vyrų aukso ieškoti. Tais laikais buvo surasta aukso Kanadoje, Yukon teritorijoje, gi pasiekti Klondaik, buvo patogiausia atvykti laivu į Skagway, o iš čia šunų traukiamomis rogėmis, o vėliau siauru gelžkeliu į White Horse, gi toliau pėsčiomis eiti per kalnus į "aukso laukus ir "laimę". Gidė mums pasakojo, kad žmonės tuomet kalbėjo, jog Skagway bus antrasis San Francisco. Gidė pasakojo, kad "labiausiai praturtėjo ne aukso ieškotojai, o iš jų pragyvenantieji—čia buvo septyniasdešimts (70) "saliūnų" (alkoholio pardavyklų) ir aštuoniasdešimts (80) "linksmybės namų", kur merginos šokiais ir kitais būdais linksmindavo aukso ieškotojus". Buvo ir kitokių spekuliantų . . .

Susipažinome su daugeliu įdomių, malonių keleivių, o susitikome ir seniai pažįstamų.

Grįžtant į Vancouver laivas sustojo šiaurinėje Vancouver salos dalyje, ramioje įlankoje prie žvejų miestelio "Alert Bay". Nuo "Odessa" mažesniu laiveliu keleivius vežiojo į krantą pasivaikščioti po švarų miestelį. Jūros vanduo čia tiek tyras, kad matosi dugnas bent dešimts ar penkiolikos pėdų (5 metrų) gilumoje. Keleiviams sugrįžus laivan laivelis atvežė miestelio merą, jo padėjėją ir visą mokyklą, berniukų ir mergaičių, daugumoje indėnų. Ši jaunuolių grupė apie 40 asmenų pasipuošę senovės indėnų drabužiais, erdvioje laivo koncertų svetainėje pašoko indėnų šokius, būgnams mušant padainavo keletą indėnų dainų. Miestelio meras ir jo padėjėjas laivo kapitonui ir jo įgulai padėkojo už atsilankymą į jų ramią įlanką ir prašė, kad atvyktų ir sekančiais metais. Mokytoja sakė, kad vaikams ir jų tėvams bus nepamirštamas atsitikimas matyti tokį didelį moderniška laivą ir būti taip draugiškai priimtiems. Laivo restauranas jaunus artistus pavaišino šokoladu, ledais ir saldžiais gėrimais.

Grįždami buvome pusdieniui sustoję ir Kanados šiauriniame uoste "Prince Rupert". Keleiviai su gidais apvažinėjo miestą (22,000 gyventojų) ir su gondolomis pasiekė kalnų viršūnę, gi grįžtant pavaikščiojome po parduotuves nusipirkti "suvenyrų". Teko pastebėti, kad "ODESSA" jūrininkai ir jurininkės, kartais net permoka už suvenyrus, nes yra problemų su anglų kalba. O kitas klaidinantis dalykas, tai provincijos "taksai" (mokesčiai) perkamam daiktui yra užrašyta viena kaina, gi mokant reikalauja primokėti ir 4% "taksų", kartais pardavėjai paima po 10% ir daugiau.

"Prince Rupert" uostas yra vienas iš giliausių Kanadoje. Gidas sakė, kad čia gali priplaukti didžiausi laivai, nes vidutinis gylis yra 600 pėdų (apie 200 metrų). Dabartinė Kanados valdžia žada pagerinti sandėlius kviečiams, tam dalykui išleisti virš 250 milijonų dolerių. Taip kad didelė dalis kviečių eksporto eis per šį uostą. Gidas sakė, kad miesto žmonės labai patenkinti atvykstančiais laivais, nes eksportas nors kiek sumažins augantį nedarbą.

Saulėtas gražus, rugsėjo 14 dienos, sekmadienio rytas. "ODESSA" įplaukia į Vancouver uostą. Laive nuolatiniai atsisveikinimai, su naujais pažįstamais, su laivo igula. Kapitonas prižada atvykti ir sekančiais metais gegužės mėnesį ir pavežioti keleivius per 16 savaičių. Uoste matome daug pažįstamų žmonių, jų tarpe ir mūsų sūnus, dukra ir anūkės. Jureiviai skuba į autobusą, nes prižadėjo lošti "soccer" (mes vadindavome "football")—su vancouveriečių komanda.

Kuriems leidžia sveikata ir piniginė padėtis paplaukiokite "ODESSA", nesigailėsite.

Algirdas Grinkus

MONTREAL, QUE., CANADA

LIŪDNA DVIEJŲ METŲ SUKAKTIS

Juozas Lesevičius

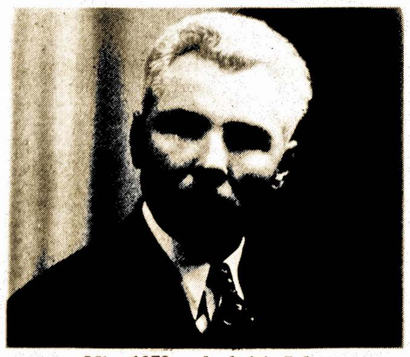

Mirė 1978 m. lapkričio 5 d.

Prabėgo liūdni dveji metai, kai netekome Tavęs.

Žmona—ANNIE LESEVIČIENĖ
Duktė LINDA ir **žentas Graham Vickers**

ST. PETERSBURG, FLORIDA

Spalio 4 įvyko klubiečių mėnesinis susirinkimas, kurį pravedė klubo prez. V. Bunkus.

Pirmiausia tylos minute buvo pagerbtas miręs klubo narys Vladas Strolis. Toliau klubo valdyba ir renginių komisija pateikė raportus. V. Bunkus sakė, kad praėjusią vasarą ne visiems teko atostogauti: valdyba bei direktoriai daug dirbo aptvarkyti kiemą, sutvarkyti ir kiti būtini reikalai. V. Bunkus visiems padėkojo už kooperaciją.

Viceprezidentas Juozas Vaitkus pažymėjo, kad buvo sutvarkyti ir kai kurie kiti dalykai, tačiau dar neviskas užbaigta, dar turime aptvarkyti salę žiemos sezonui.

Pabaigus susirinkimą buvo pietūs. Po pietų Dainos Myletojų Choras atliko dainų programą. Vadovavo Helena Janulytė.

KUOPOS VEIKLA

Spalio 11 Lietuvių Piliečių salėje įvyko LLD 45 kp. mėnesinis susirinkimas. Jį pravedė kuopos pirmininkas Stasys Kuzmickas. Tylos minute pagerbtas miręs kuopos narys Vladas Strolis. Vieton gėlių—velionio šeimai nutarta pareikšti užuojautą "Laisvėje" ir "Vilnyje".

Kuopos valdyba bei renginių komisija pateikė savo veiklos raportus. Kuopos pirm. S. Kuzmickas sakė, kad malonu matyti iš atostogų sugrįžusiuosius narius. Nuo dabar mūsų organizacijos veikla pagyvės. Jis apgailestavo, kad yra nemaža susirgusių kuopos narių. Linkėjo jiems greitai susveikti.

Raportai priimti.

"Laisvės" vajininkas P. Alekna sakė, kad vajus tuoj, gruodžio 1 dieną baigsis. Prašė skaitytojus atnaujinti prenumeratas ir gauti naujų. "Vilnies" vajininkė Julė Andriulienė prašė skaitytojų nesivėluoti atsinaujinti prenumeratas, nes ir tas vajus eina prie pabaigos. Baigus susirinkimą buvo paruošti pietūs. Po pietų Dainos Myletojų Choras atžymėjo Tarybų Lietuvos 40-tąsias metines. Vadovybėje Helenos Janulytės choras padainavo Lietuvos poetų-kompozitorių dainų. Publika dainininkus palydėjo gausiais aplodismentais.

Stasiui Kuzmickui teko stebėti Tarybų Lietuvos 40-tąsias metines iškilmes Vilniuje . Jis pasakė sekamą kalbą:

"Šiemet liepos mėnesį Tarybų Lietuvos miestų ir kaimų darbo žmonės su dideliu džiaugsmu sutiko Tarybų valdžios atkūrimo 40-ąsias metines.

"Tą milžinišką dainų ir šokių šventę man teko matyti ir girdėti. Tai neužmirštinas vaizdas, kai 36 tūkstančių choristų dalyvių balsas nuskambėjo per Vingio parką. Per dainas, šokius ir muziką T. Lietuvos liaudis išreiškė savo džiaugsmą ir pasitenkinimą, kad per tą laikotarpį atsiekti milžiniški laimėjimai moksle, mene, medicinoje, žemės ūkyje, pramonėje ir kitose gyvenimo srityse.

"Po karo T. Lietuvoje pastatytos 222 stambios įmonės, kurių produkcija eksportuojama į 85-ias pasaulio šalis. Per tą laiką elektros energijos gamyba padaugėjo virš 140 kartų.

"Daugiau dviejų trečdalių respublikos gyventojų gyvena naujuose namuose. Ne tik miestuose ir kaimuose kiekvienam gyventojui užtikrinta gydytojo pagalba.

"Lietuvos žmonės džiaugiasi nauju gyvenimu. Džiaugiamės ir mes kartu."

Baigęs kalbą Stasys solo padainavo Lietuvos kompozitorių sukurtų dainų.

Bronė Vaitkienė paskaitė eilėraštį.

MIRĖ

Spalio 20 Bayfront Medical Center mirė Tamas Norwilla išgyvenęs 92 metus. Prie karsto atsisveikinimo kalbą pasakė Aldona Aleknienė. Buvo gimęs Lietuvoje. Paliko liūdėti sergančią žmoną Verutę, niece Violą Donoghue.

Buvo pašarvotas J. Douglas Baird koplyčioje, palaidotas spalio 23 d. Memorial Park mausoleume. Buvo mūsų organizacijų narys.

Velionio artimiesiems reiškiu širdingą užuojautą.

PRANEŠIMAI

Lapkričio 1 įvyks Klubo susirinkimas ir pietūs.

Lapkričio 8 LLD 45 kp. susirinkimas-pietūs. Susirinkimai prasidės 10:30 val. ryto. Prašom visus įsidėmėti.

Lapkričio 8 atvyksta solistas Al. Daupsha iš Mass.

Lapkričio 17 atvyksta Mildred Stensler ir Victor Becker iš Livingston, N. J.

Lapkričio 22, šeštadienį koncertuos Lietuvių Piliečių salėje. Prašom visus įsidėmėti.

V. Bunkienė

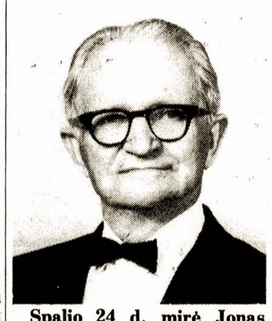

Spalio 24 d. mirė Jonas Stančikas. Spalio 28 d. jis sukremuotas.

Tik tiek tegavome žinių apie mielą draugą Stančiką. Žinau, kad vėliau bus plačiau iš St. Petersburgo parašyta.

ST. PETERSBURG, FLORIDA

LIŪDNAS PRISIMINIMAS

Lapkričio 5 dieną, sukanka ketveri metai kai mirė mano mylimas vyras

Victor Valley

Giliosios marios priglaudė jo pelenus, o aš liūdžiu viena . . .

EVA VALLEY

ERIE, PA.

LIŪDNAS PRISIMINIMAS

Mikolo Šviado

Mirė
1976 m. spalio 27 d.

Jis visuomet gyvens mūsų mintyse ir širdyse.

Žmona—BLANCHE
Dukra—MARY su šeima

SVEIKINIMAS

Sveikinu Jus gerbiamieji ir visus pasaulyje pažangius darbo žmones su proga Didžiojo Spalio šventėmis.

Linkiu, kad socialistinės revoliucijos draugystė nugalėtų taikos priešus, ir kad įsiviešpatautų tvirta ir teisinga visų tautų taika mūsų šiame neramiame planete.

Visiems linkiu tvirtos sveikatos ir energijos nenuilstančiai kovoti už taiką pasaulyje.

Su gilia pagarba,

J. SMALENSKAS

MIAMI, FLA.

NETEKOME DRAUGO IR VEIKĖJO

Rugpjūčio 21 mirė Jonas Thomsonas. Tikroji Thomsono pavardė buvo Jonas Tankūnas, gimęs ir augęs Lietuvoje, Joniškėlio apylinkėje. Velioniui J. Thomsonui jau artėjo 90 metų amžiaus sukaktis. Jono gyvenimo biografija susijus su gražiais tikslais. Velionis visuomet siekė gražesnio ir prabangesnio gyvenimo ne tik sau, bet ir visai žmonijai.

Lietuvoje gimęs ir augęs neturtingoje šeimoje, dar pačioje jaunatvėje Jonas vyko į Latviją ieškoti geresnio gyvenimo, bet nerado. Jau tapęs vyru, 1912 metais atvyko Amerikon. Pagyvenęs N. Y. valstijoje apie metus laiko, 1913 metais apsigyveno Clevelande, pas savo sesutę. Greitu laiku įsijungė į LSS 3 kuopos veiklą. Prie to, jis ir kiti jauni lietuviai socialistai Clevelande suorganizavo Jaunų Socialistų Lygą. Jonas buvo išrinktas jaunimo lygos kuopos organizatorium. Jaunųjų Socialistų Lygos veikla taip pat buvo kova už socializmo idėjas. Thomsonas visą savo laisvalaikį ir energiją skyrė socialistinei veiklai.

Darbe įvykusi nelaimė Jono gyvenimą pasuko į kitą pusę. Apie tai kalba pats Jonas:

"Clevelande turėjau neblogą darbą: dirbau inžinieriaus pagalbininku, prižiūrėjau elektrą teikiančius generatorius. Tačiau reikėjo dažnai lipti į antrą ir trečiąjį aukštus. Vieną kartą iš trečio aukšto sunkiai kritau ir prisitrenkiau, atsigavau tik ligoninėje. Čia ilgai gulėjau, o kai išleido, sumokėjo 500 dolerių kompensaciją už sužeidimą, bet to paties darbo nebedavė".

Grįžus iš ligoninės, kilo klausimas, kaip gyventi, ką daryti, nes fizinio darbo Jonas dar negalėjo dirbti. Reikia surasti išeitį. Tais laikais Indiana valstijoje garsėjo Valparaiso universitetas, kuriame buvo priimami jauni ateiviai nors ir neturėdami pradinio mokslo. Tad tą išeitį pasirinko ir J. Thomsonas. Jis atvyko, ir be bėdos—buvo priimtas. Thomsonas pasirinko studijuoti inžinerijos mokslą. Čia jis rado ir kitų lietuvių, besimokančių vienokios ar kitokios profesijos. Ypatingai Thomsonas buvo patenkintas, kai jis Valparaiso universitete sutiko būsimus laikraščių redaktorius, tai yra Antaną Bimbą, Vincą Andrulį ir kitus pažangiuosius.

Tačiau laikas bėgo ir gyvenimas kito. Amerika įsijungė į pirmąjį pasaulinį karą. Prasidėjo jaunų vyrų registracija į JAV armiją. Tai palietė ir Valparaiso moksleivius. Reikėjo nebaigus mokslų iš mokyklos išeiti. Taip ir Jonas Thomsonas 1917 metais apsigyveno Worcester, Mass. valstijoje. Ir čia jis stojo į LSS kuopą, dalyvavo jos veikloje už taiką ir darbininkų reikalus. Bet ir čia Thomsonas ilgai nerimo. Jam rūpėjo pažangios veiklos centras, kur išeina "Laisvė". Tad 1920 metais J. Thomsonas apsigyveno Brooklyn, N. Y.

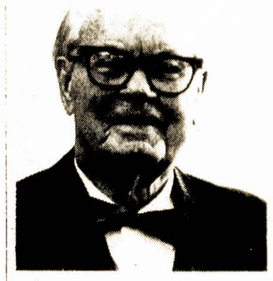

Brooklyne Jonas Thomsonas daugiausia išgyveno savo darbingo amžiaus laiko. Čia jis susitiko su Sophia Homskaite, gimusia ir augusia Rygoje, atvykusia iš Latvijos. Jų pirmas susitikimas Joną ir Sophia surišo visam gyvenimui. Jie sukūrė šeimyninį gyvenimą; čia jie išauklėjo ir išmokslino sūnų Eugene Thomsoną, kuris taip pat turi žmoną ir Thomsonams auklėja anūkus.

Jonas Thomsonas buvo aktyvus ne tik socialinėje, bet ir sveikatos veikloje. Jis pats prisilaikė vegetarionizmo ir to kulto. New Yorko apielinkėje, Woodhaven, Thomsonas buvo įsteigęs "Health Food" parduotuvę. Jonas ir kiti jo draugai ruošdavo pokalbius, paskaitas sveikatos ir maisto klausimais. Thomsonas ir kiti jo draugai buvo pradėję leisti sveikatos reikalams ir laikraštį.

Bet ir vėl atėjo visokio kultūrinio darbo trukdytojas—antrasis pasaulinis karas. Čia jau kiti darbai. Reikėjo rinkti aukų, gauti materialinės ir finansinės paramos Lietuvos ir Tarybų Sąjungos žmonėms, kurie kovojo prieš hitlerinį fašizmą. Thomsonas šiame darbe daug veikė, dirbo komisijoje, kuri rinko drabužius ir kitas reikmenis, ir ruošė siuntinius Lietuvon.

Kiek vėliau Thomsonai išvyko gyventi į Connecticut valstiją. Ten jie įsigijo ūkį (farmą), kuriame gyveno iki pensininkų amžiaus. Sulaukę to amžiaus, ūkį pardavė ir 1959 metais atvyko gyventi ir savo amžių baigti šiltojoje Floridoje. Thomsonai apsigyveno Miami, kur rado jau geroką skaičių gyvenančių lietuvių. Ir Miamyje Thomsonas stojo į socialinę veiklą. Tuo laikų jau buvo organizuojamas lietuvių socialis klubas ir nuosavos svetainės įsteigimas. Kuomet LSK atidarė nuosavą svetainę, Jonas Thomsonas daug iniciatyvos ir darbo įdėjo organizavimui Aido Choro Miamyje. Jonui teko rūpintis choro veikla, gauti mokytoją ir atlikti darbus. Apie 7 metus Thomsonas veikė choro pirmininku.

Tačiau sunki liga J. Thomsoną ištraukė iš visuomeninės veiklos ir gyvųjų tarpo. Jis sirgo apie penketą metų. Thomsono žmona Sofija sergančiam Jonui aukojo savo jėgas, energiją ir išmintį. Kai jis buvo ligoninėje ar namuose, Sofija buvo pirmoji jo lankytoja ir prižiūrėtoja.

Jonui Thomsonui teko pergyventi keletą širdies priepuolių. Jis buvo operuotas nuo **cataract** ir **glaukoma**, bet sveikata nestiprėjo. Medicinos mokslas dar neturi priemonių žmogaus sveikatos nuo ligų apsaugoti. **V. B.**

T. Lietuvos Moterų Taryba sveikina Niujorko Lietuvių Moterų Klubą

Po šešių savaičių viešnagės Lietuvoje, spalio 19 d. grįžo Nastė Buknienė. Ji jau spėjo užimti savo vietą "Laisvės" Bendrovės direktorių sekretore ir Niujorko Lietuvių Moterų Klubo sekretore. Čia ji abiejuose susirinkimuose pasidalino su mumis savo ispūdžiais įgytais Lietuvoje.

Nastė Moterų Klubui įteikė sekamą sveikinimą iš Lietuvos Moterų Tarybos pirmininkės Birutės Boreišienės.

1980 m. spalio 13 d.

Brangiosios mūsų Bičiulės

Nuoširdžiai sveikiname Jus, Brangiosios mūsų Bičiulės, artėjant į Naujuosius 1981 metus. Didžiuojamės Jumis ir Jūsų gražiais darbais. Linkime ir toliau Jums ir Jūsų artimiesiems geros, geros sveikatos, stiprybės, visokeriopos sėkmės ir laimės—tvirtos, moteriškos ir tiek daug, kad Jums visoms užtektų visam gyvenimui. Gražių Jums darbų, didelės draugystės ir taikos žemėje linki Jums Jūsų draugės iš Tarybų Lietuvos.

Su gilia meile ir pagarba
BIRUTĖ BOREIŠIENĖ
Respublikos moterų tarybos pirmininkė

SU MINTIMIS APIE TAIKĄ

"Tėviškės" draugijos kvietimu respublikoje viešėjo pažangi JAV lietuvių veikėja, "Laisvės" laikraščio direktorių tarybos sekretorė Nastė Buknienė. Viešnia susipažino su Tarybų Lietuvos gyvenimu, aplankė Šiaulius, Kauną, Žemaitijos rajonus, susitiko su darbo kolektyvais, kūrybiniais darbuotojais.

N. Buknienę priėmė LKP CK pirmasis sekretorius P. Griškevičius. Pokalbyje dalyvavo LKP CK sekretorius L. Šepetys, LKP CK skyriaus vedėjas F. Strumilas, LTSR žurnalistų sąjungos pirmininkas, "Tiesos" laikraščio redaktorius A. Laurinčiukas, "Tėviškės" draugijos pirmininkas P. Petronis, respublikos moterų tarybos pirmininkė, "Tarybinės moters" žurnalo vyriausioji redaktorė B. Boreišienė.

Nuoširdaus pokalbio metu višnia papasakojo, kaip JAV pažangieji lietuviai kovoja už taiką, tautų bendradarbiavimą, kaip ruošiasi pažymėti "Laisvės" laikraščio septyniasdešimtmetį.

Nastė Buknienė už veiklą stiprinant taiką ir pažangą, už bendradarbiavimą Tarybų Lietuvos spaudoje apdovanota Lietuvos TSR žurnalistų sąjungos garbės raštu.

NEWARK, N. J.

Mirus

Bronislavai Ostapuk

Reiškiame gilią užuojautą jos dukrai ir žentui Adelei ir Feliksui Lupsevičiams, sūnui ir marčiai Edward ir Regina Rudis, anūkams, pro-anūkams, broliui Juozui Kerailis, visiems artimiesiems bei draugams.

WALTERIS ir **BRONĖ KERŠULIAI**
Brooklyn, N. Y.

HARTFORD, CONN.

Mirus

Anna Žalienei

Reiškiame giliausią užuojautą jos šeimai šioje liūdesio valandoje; taipgi visiems artimiesiems bei draugams.

JONAS, VERONIKA ir **VANDA KAZLAU**
Wethersfield, Conn.

CLIFFSIDE, N. J.

Mirus

Josephine Augutienei

Reiškiu gilią užuojautą jos giminėms, draugams ir pažįstamiems. Labai gaila, kad mūsų geri žmones vienas po kito pasitraukia iš mūsų eilių. Jie seniau labai daug prisidėdavo prie "Laisvės" pobūvių ir buvo nuolatiniai "Laisvės" rėmėjai.

Tegul būna lengva Amerikos žemelė Josephinai. Mes ją ilgai prisiminsime.

GEO. WARESONAS
Brooklyn, N. Y.

LAIDOTUVIŲ DIREKTORIUS

Joseph J. Garszva

Undertaker and Embalmer

HAVEN HILL FUNERAL HOME, INC.
104-38 Jamaica Ave., Richmond Hill, N. Y. 11418
Telefonas: 846-1970

MIRĖ BRONISLAVA OSTAPUK

Spalio 22 d. mirė newarkietė Bronislava Ostapuk, aidietės Adelės Lupsevičienės motina, sulaukusi 90 metų amžiaus.

Bronislava gimė Lietuvoje, Vabalninke. Jos tėvas Bernardas Kireilis ir motina Elzbieta Vėžytė augino šeimą susidedančią iš trijų mergaičių ir trijų berniukų.

1910 metais Bronislava atvyko į Ameriką pas savo vyresniąją seserį Oną, kuri gyveno Endicott, New York. Čia ji po trijų savaičių ištekėjo už Mykolo Rudžio. Jiems gimė dukrelė Adelė ir sūnus Edward. 1922 metais M. Rudis žuvo automobilio avarijoje.

Sunku buvo Bronislavai likusiai su dviem mažais vaikučiais. 1923 metais ji ištekėjo už rusų tautos Aleks Stepasuk, kuris mirė Pirmojo Karo metu. 1931 metais Bronislava išvyko į Tarybų Sąjungą ir ten gyveno iki 1958 metų, kada grįžo į Ameriką pas vaikus.

1960 metais ji ištekėjo už Anton Ostapuk, kuris mirė 1969 metais.

Po antrojo karo ji du kartu buvo nuvykusi į savo gimtinę Lietuvą. Prisimenu ją 1975 metais, kada vyko su LLD

grupe. Bronislava buvo pirmutinė mūsų grupėje. Ji bėgo pirmiau mūs visų, rodosi, kad tik galėtų pasisemt tos grožybės, visos jai taip brangios gimtinės.

Išlydint iš šermeninės ir prie kapo man teko tarti paskutinį atsisveikinimo žodį su taip miela, taip malonia Bronislavą. Jos karstas skendėjo apstatytas puikiausiomis gėlėmis. Prieš mano kalbą ir po jos, Viktoras Becker grojo juosteles "Močiutė mane barė" ir "Lietuva brangi".

Liko didžiausiame nuliūdime dukra Adelė ir žentas Feliksas Lupsevičius, sūnus ir marti Edward ir Regina Rudis, trys anūkai—Michael, Gregory ir Susan, du proanūkiai—Cheryl ir Gregory, Jr. Taipgi Johnson City, N. Y. liko Bronislavos brolis Juozas Kireilis, kuris negalėjo dalyvauti sesers šermenyse dėl ligos.

Prieš mirtį Bronislava įsakė dukrai Adelei paaukoti "Laisvės" fondui $100, Niujorko Lietuvių Moterų Klubui $25 ir Aido Chorui $25. Taip Adelė ir padarė.

Išreikšdami užuojautą Adelei ir jos broliui Edward, dėkojame už dovanas.

Ieva Mizarienė

DIX HILLS, N. Y.

LIŪDNAS PRISIMINIMAS

Mano mylimo vyro

Daktaro Antano Petrikos

Mirė 1974 m. lapkričio 8 d.

MARGARET ČESNAVIČIŪTĖ PETRIKIENĖ

LIŪDNAS PRISIMINIMAS

Leonas Jonikas

[1891-1969]

Lapkričio 3 d. sukaks 11 m. kai mirtis atskyrė Jį nuo mūsų amžinai.

Tą dieną šioje padangėje trumpai pagyvenęs
Pergyvenęs buities audras ne vienas
Dėl pažangos veikęs, dėlei jos kovojęs,
Ilsisi ramybėj užmerkęs blakstienas
[Pagal V. Žilvyčio eiles]

Mes jo niekad nepamiršime!

Žmona—ALISĖ JONIKIENĖ
Sūnus—LEONAS ir **šeima**
Anukė—KIM LUKE ir **šeima**

BALTIMORE, MD.

LIŪDNAS PRISIMINIMAS

Vinco Kučiausko

Mano mylimas tėvelis gimė mažažemių šeimoje, Gižų kaime 1887 metais. Jis mirė 1941 metais lapkričio 6 dieną.

Tai buvo žmogus, kuris pilnai suprato gyvenimą ir jį mylėjo.

NUOŠIRDU JĮ PRISIMINTI.

Duktė—O. KUČIAUSKAITĖ-BUCKLER
Anūkas—DR. LEROY BUCKLER
ir **šeima**

Binghamton, N. Y.

LDS 6 kuopos susirinkimas įvyko spalio 3 d. Susirinkimą atidarė ir pravedė kuopos pirmininkė Polly Maldaikis. Šiame susirinkime dalyvavo visi komiteto nariai, išskyrus vicepirmininkę Mortą Burt, kuri negalėjo atvykti dėl jos vyro Antano ligos. Komiteto raportai priimti.

Skaitytas laiškas paremti "Laisvę", sukelti $20,000 būdžetą. Nutarta iš iždo paaukoti $10 ir iš narių surinkta $30. Po $2 aukojo: Amelija ir John Žemaitis, Birutė Kastrovicki, Helen ir Antanas Pagiegalai; po $1: Helen Horsky, Polly Maldaikis, Stanley Vaineikis ir Jennie Brown. Kostancija Thomas aukojo $20.

Prie neužbaigtų reikalų daug kalbėta apie suruošimą pobūvio. Pirmininkė surado vietą Johnson City, tad ir nubalsuota ten rengti. Komisijos nebuvo galima išrinkti, tai taip ir paliktas reikalas sekančiam susirinkimui.

Mūsų ligoniai: Juozas Kireilis, Petras Juozapaitis, Antanas Burt, Stacey Brown, Helen Žukas ir Levosė Mainionis silpni ir negalima jų lankyti.

Po susirinkimo buvo vaišės, kurias priruošė Helen Horsky.

Sekantis susirinkimas įvyks lapkričio 7 d.

J. Vaicekauskas

Noriu pranešti apie Jono Vaicekausko (Binghamton, N. Y.) nelaimę, ir jei jis pats jums neparašė, prašau šią žinutę patalpinti į "Laisvę", kad kiti jo draugai ir pažįstami galėtų jam pasiųsti užuojautos kortelę.

Jonui einant gatve jį parbloškė automobilis ir sužeidė. Skilo blauzdikaulis. Policija pašaukė ambulansą ir skubiai nuvežė ligoninėn. Ten daktarai koją subandažavo ir paleido grįžti namo. Dabar jis gydosi namie.

Jonas Vaicekauskas tik neseniai atšventė savo 90-ąjį gimtadienį. Bet dar vairuoja automobilį. Prieš sužeidimą su kitais seneliais važinėdavo į Senior Citizens Center pietauti. Jonas gyvena vienui vienas. Pasiųskime jam užuojautos laiškelį.

Jo adresas:
John Woiciek
48 Mygatt Street
Binghamton, N. Y.
13905

Linkiu Jonui greit pasveikti.

Alisė Jonikienė

Ortuella. — Šiame penkių tūkstančių gyventojų mieste, esančiame aštuonių mylių nuotolyje nuo Bilbao, stiprus sprogimas spalio 23 d. sunaikino pradžios mokyklą. Žuvo 64 mokiniai, apie 100 sužeista. Dar nežinia, kas tą nelaimę atnešė: ar prie mokyklos stovėjęs dujų tankas ar rūsyje buvęs šildymo tankas, kuris tuo metu buvo taisomas. Sprogimo metu žuvo ir jį taisęs mechanikas.

Jurgis Waresonas grįžo iš atostogų

Išbuvęs tris mėnesius Tarybų Lietuvoje, "Laisvės" direktorių tarybos vicepirmininkas Jurgis Waresonas sekmadienį, spalio 19 d. grįžo į namus.

Tikime, kad Jurgis mums parašys savo buvimo Lietuvoje įspūdžių.

IM

Aidiečiams

Aido Choro repeticijos įvyks šeštadienį, lapkričio 1 d., 3 val. po pietų "Laisvės" salėje, 102-02 Liberty Ave., N. Y.

Prašome visus narius dalyvauti, taipgi kviečiame naujai įstojančius.

P. Venta, pirmininkas

New Yorko maratoninio bėgimo laimėtojai—kairėje kubietis studentas iš Massachusetts Alberto Salazar ir norvegė mokytoja Grete Waltz. Jie pereitą sekmadienį nusinešė pirmuosius prizus 26 mylių bėgime, kuris prasidėjo Staten Island ir baigėsi Central Parke. Bėgime dalyvavo apie 16 tūkstančių asmenų ne tik iš JAV, bet ir iš užsienio.

BRIEFS

This fall, the Harvard University Press will publish the **Harvard Encyclopedia of American Ethnic Groups**. The one-volume 1300-page encyclopedia contains detailed information on 106 ethnic groups in the country.

* * *

Studies by the Metropolitan Life Insurance Co. show that people who distinguish themselves in their careers average significantly longer lives than others. Authorities agree that success breeds the high self-esteem and morale that are important factors in longevity.

* * *

They say that in New York City's public library system, the branches have become the stepchildren. Financed almost entirely by city funds, the 200 neighborhood libraries have been squeezed dry for a decade; they are dying. For New Yorker's who grew wise and rich with public library books, this situation is the saddest symptom of the city's decline. For older citizens and the poor generally, who still depend on the library for a daily paper and a moment's peace, the shriveling of the system is a cruel deprivation.

* * *

Chuck Michelini writes in National Enquirer: "A remarkable new drug that can dramatically reduce pain in 50 percent of arthritis sufferers has been approved by the Food and Drug Administration.

The drug, called Meclomen, has undergone 152 studies in U. S. and Europe involving more than 2,700 patients, according to reports given to the FDA."

* * *

A woman was awarded a $2,000 judgment because she has suffered recurring nightmares of giant bottles chasing her since a 32-ounce Coca-Cola container exploded in her hand.

Dr. Otto Billig, a psychiatrist, testified that he had treated Elizabeth N. Brown of Mount Juliet, Tenn., for stress that had been prompted by the bottle incident, which took place in a food store Aug. 13, 1977.

"She said she dreamed about Coke bottles marching toward her, and when they came close to her, they exploded," Dr. Billig said.

Mrs. Brown testified she still is nervous when she has to enter a grocery store and has nightmares about the incident.

* * *

At a recent meeting of the Women's International Democratic Federation in Berlin, two leaders of the Democratic Women's Organization of Afghanistan were present as guests. Soraya, who is about 33, is president of DWO and is one of its founders. Jamila Nahid, a few years younger, is an executive board member, married and the mother of a 2-year-old.

Ilse

Soraya

Jamila Nahid